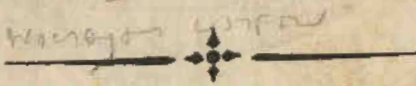

รวมเรื่องสั้น

ของ
เสถียรโกเศศ

พิมพ์เป็นครั้งที่

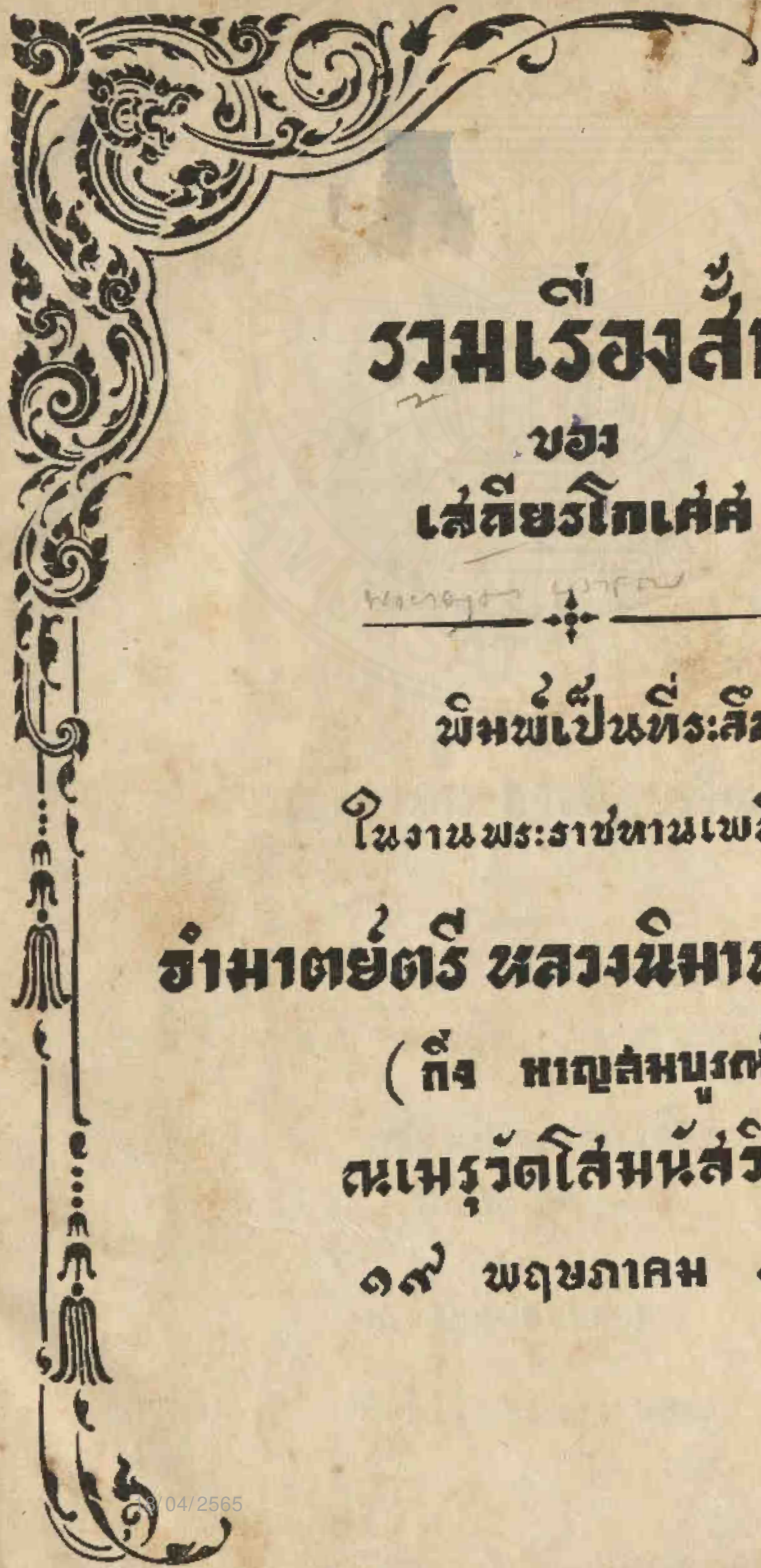
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

อำมาตย์ตรี หลวงนิมานปรนสิทธิ์

(กิ่ง ภาณุตมบุรณะ)

ดูแลพิมพ์โดยสำนักพิมพ์

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕

รวมเรื่องสั้นของเสด็จยวโกเศศ

พิมพ์แรกในงานพระราชทานเพลิงศพ

หลวงนิมานบรรณสิทธิ์
(กึ่ง ทาณสมบุรณ์)

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๕๘

คำนำ

ด้วยกรมศิลปากรได้ริบแจ้งความจาก พ.ศ. สกล หาดูสมบุรณ์ แห่งกรม
ทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือเพื่อแจกเป็นวิทยาทานในงาน
พระราชทานเพลิงศพ หลวงนิมานบรรณสิทธิ์ (กึ่ง หาดูสมบุรณ์) ผู้เป็นบิดา กำหนด
งานในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร กรมศิลปากรมี
ความยินดีอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ดังประสงค์

หนังสือเล่มนี้รวบรวมบทประพันธ์สั้น ๆ ของเสฐียรโกเศศ ซึ่งเคยลงพิมพ์ใน
วารสารศิลปากร อันเป็นวารสารเผยแพร่กิจการของกรมศิลปากร บทประพันธ์เหล่านี้
มีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน ประพันธ์ไปในทำนองคันฉุกเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม
ประเพณีและเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ปรากฏว่าเป็นที่สนใจแก่ผู้ไม่หาความรู้ทั่วไป กรม
ศิลปากรได้เคยอนุญาตให้ผู้มาขออนุญาตพิมพ์หนังสือจากต้นฉบับของหอสมุดแห่ง
ชาติ คัดลอกเรื่องเหล่านี้ไปจัดพิมพ์ตามความต้องการ เฉพาะเล่มนี้เจ้าภาพได้เลือก
จัดพิมพ์ ๔ เรื่องคือ เรื่อง สังเกต, ราชวัติ, กระบองแดง, คอกไม้รูปเทียน.

ขออนุโมทนาคุณคุณุรชาติที่กษิณานุชานซึ่ง พ.ศ. สกล หาดูสมบุรณ์ ได้
บำเพ็ญเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่หลวงนิมานบรรณสิทธิ์ ผู้บิดา ด้วยอำนาจบุญกุศล
การธรรม และได้ให้พิมพ์หนังสือนี้แจกเป็นวิทยาทาน ขอคุณุศลผลบุญทั้งปวงนั้นจงเป็น
ปัจจัยอำนวยการวิญญูสมนุญผล แก่หลวงนิมานบรรณสิทธิ์ ผู้วายชนม์ตามควรแก่คติ
วิสัยในสัมปรายภพจงทุกประการ เทชะอุ.

พ.ศ.

อธิบดีกรมศิลปากร

อำนวยการ หลวงนิมานบรรณสิทธิ์ (กิ่ง หาญสมบุรณ์)

18/04/2565

ชาติ : ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๒๕

มรณะ : ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๘

ประวัติ

อำมาตย์ตรี หลวงนิมานบรรณสิทธิ์ (ถึง หาญสมบุรณ์)

หลวงนิมานบรรณสิทธิ์ เป็นบุตรคนที่ ๑ ของนายน้อย และนางแฉ่ม เกิดเมื่อวันที่ ๕ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๕

- พ.ศ. ๒๔๓๗ เริ่มเข้าศึกษาวิชาหนังสือไทย ณ โรงเรียนจักรวรรดิราชาวาส
- พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้เข้าศึกษาวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียน มหาพฤฒาราม
- พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เข้ารับราชการในกรมศุลกากร เป็นเสมียนตรีขาออก
- พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้เลื่อนขึ้นเป็นเสมียนโทขาออก
- พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ
- พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้ย้ายไปเป็นเสมียนโท ฝรั่งกองรายงาน
- พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้รับพระราชทานยศเป็น รองอำมาตย์โท และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนนิมานบรรณสิทธิ์
- พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้เลื่อนตำแหน่งทางกรมฯ เป็นปลัดกรมชั้น ๒
- พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้รับพระราชทานยศ เป็นรองอำมาตย์เอก
- พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้รับพระราชทานยศ เป็นอำมาตย์ตรี
- พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงนิมานบรรณสิทธิ์
- พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิ
- พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือกชั้น ๕ เบญจมาภรณ์
- พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามชั้น ๔ จักรดาราภรณ์

จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๘๕ อายุครบถึงเกษียณอายุ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รับพระราชทานเบี้ยบำนาญเป็นต้นมานับจากนั้นจน วันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เวลา ๑๓.๑๕ น. ก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบ คำนวณอายุได้ ๖๕ ปี

หลวงนิมานบรรณสิทธิ์ มีบุตรธิดาร่วมด้วยกัน ๖ คน

ที่อยู่ขณะนั้นคือ

๑. พ.ท. สกต หาญสมบุรณ์
๒. นางนิโลบล กันเขตค
๓. นายอำนาจ หาญสมบุรณ์
๔. นางสาวกัญญา หาญสมบุรณ์
๕. นางสาวทัศนีย์ หาญสมบุรณ์
๖. นางสาวศรีสกล หาญสมบุรณ์

สารบัญ

หน้า

สังเก็ด	๑
ราชวัติ	๑๓
กระบองแดง	๓๐
ดอกไม้รูปเทียน	๓๒

สังเค็ด

สังเค็ดหรือเครื่องสังเค็ด คือสิ่งของมุกโตะ เป็นต้น สำหรับทำบุญเป็นทวน
วัตถุ ถวายพระเทศน์ หรือขงสกุลทหน้าศพเมื่อจะปลง เพื่อบุคคลผลแก่ผู้ตาย
แต่ที่หมายคามถึงสิ่งของทำบุญกันทั่วไป เช่นในงานเทศน์มหาชาติก็มี ดังกล่าวไว้
ในเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่ขุนช้างสั่งให้ “เอาเงินตราไปหาซื้อสังเค็ด ขริขาว
เข้ตเล็กทงน้อยใหญ่ หาผ้าเนอศมาทำใคร ที่ผู้หญิงนไปหาเครื่องกษัตริย์” อย่างนี้
เห็นจะเป็นเรื่องความหมายขยายที่มาอีกชั้นหนึ่ง สังเค็ดจะมาแต่ภาษาไร หรือจะ
เพี้ยนมาจากคำไร และแปลว่าอะไร ก็ไม่ทราบ มีบางท่านอธิบายว่า จะเพี้ยนจาก
คำสังเขต แปลว่าเนื้อกล้วยสังข์ สอดตามผู้ชำนาญลัดกว่าสังเขตก็แปลว่าอย่าง
ไม่มี หากจะมีและแปลความเช่นนั้นก็คงเป็นสังข์มิก ถ้าสังเค็ดหมายความว่า
เนื้อกล้วยสังข์ ก็จะต้องเข้าใจว่าสังข์อื่นอีกมากมายที่ถวายสังข์ ก็เป็นเรื่องเนื้อกล้วย
สังข์ เหตุไฉนจึงจะจงเรียกเฉพาะแต่สังข์ทงของขงเป็นทานวัตถุดังกล่าวมา ขงคน
เท่านั้น คิดค้นไม่เห็น จึงขอความเมตตาตามท่านผู้ใหญ่ ท่านตอบว่าสังเค็ดมาจาก
คำสังคิต หมายถึงการสวด ทพระชินสังเค็ด ก็คือพระชินสวด เคียงสังเค็ดก็คือ
เคียงพระสวด เมื่อได้รบแสงสว่างเพียงเท่านั้นก็หายมคคือไม่ออกจิตใจ เห็นเป็นทางที่
จะคิดค้นต่อไปเรื่องอื่นๆ ทำให้เห็นภณของที่เรียกกันว่าเกร็ดพงศาวดารจีนสมัยราชวงศ์
ถึง เมื่อพนบศิษย์หลวงมาน มีคนหนึ่งกล่าวว่า หลวงจีนตงเจงหรือพระถังซำจึง
ไปลี้ภัยพศาศนาในอินเดีย ขากลับมาพร้อมด้วยสานุศิษย์ผ่านเข้าเขตประเทศจีน
พบพวกเซียนผู้เคียดฝ้ายเงินกับเซียนบิศาจฝ้ายชวน กำลังสำแดงฤทธิ์บริบทกนอยู่
ขณะนั้นวงโยคีษย์พระมีเตกชุกคือพระศรีอารย ถูกพวกเซียนบิศาจฝ้ายชวนคือพวก
อิเบตเย็นขอล่อลวงให้หลงเข้ากับฝ้ายคน จึงองโยคีษย์ไปลักเอาข่ามวิเศษครอบ
จักรวาลของอาจารย์มาเข้าสมทบช่วยพวกชวน แล้วโยนข่ามวิเศษไปครอบเอาพวก

เขียนผู้เขียนฝ่ายตรงข้ามเข้าไปติดอยู่ในยามวิเศษหมด เณรณัฏฐะนั้นพระธชชัฎ
 และศิษย์ผ่านมาพอดักัน พระธชชัฎและศิษย์จึงพลากเข้าไปติดอยู่ในยามวิเศษ
 นั้นด้วย ในยามนั้นมดมีกมดของไม่เห็นหนอะไร พระธชชัฎก็โทมนัสใจ คิดว่า
 โฉนจึงต้องมารบเคราะห์กรรมดั่งอย่างนั้น ไม่สมกับที่โตยาเพียรแต่ทางที่เข่นบุญ
 เข่นกุศล และด้วยอำนาจแรงอธิษฐาน ปรากฏมีแสงสว่างเท่ารูเข็มลอดเข้าไปใน
 มดในยาม เหนงเจยซึ่งเป็นสานศิษย์คนใหญ่ จึงถือโอกาสจำแลงตัวให้เป็นรูปอนุ
 ปรมาณเล็กกระวีรคินิกเคียว ลอยตามแนวแสงสว่างลอดออกมาได้ แล้วเหาะไป
 ฝ้าพระศรีอารย์ในชั่วพริบตา ธิญเชิญพระศรีอารย์มาข้ร่ายศิษย์ที่เข่นขโมย แก่
 พระธชชัฎและศิษย์รวมทงพวกเข่นด้วยหลดออกมาได้ ข้าพเจ้านำเรื่องนั้นขึ้นมา
 กล่าวไม่ใช่ว่าจะอาจเอื่อมเป็นเหมือนอย่างเหนงเจยซึ่งมีกำเนิดมาจากลิง แต่ว่าเป็นลิง
 พิเศษ ซึ่งต่อมาได้ครวสเป็นพระโพธิสัตว์แล้วได้ครวสเป็นพระพทธเจ้า มีชื่อว่า
 ไต่เขยชกใจ สถิตศาลใกล้วัดไตรมิตรทในกรุงเทพฯ นี้เอง ดังอย่างนั้นทกว่าคน
 สามัญซึ่งไม่ใช่ลิงเสียดอกเพราะคนยังไหว ทข้าพเจ้านำมากล่าว ก็เพื่อให้เห็นว่าไต่
 รัชความรุดค้ำซึ่งเค็ดว่ามาจากค้ำศักดิ์ ก็ทำให้มีโอกาสเห็นเป็นช่องทางสำหรับไต่
 ขึ้นไปไต่อก เมื่อไต่ขึ้นไปก็เห็นอะไรและอะไรอีกมาก แต่จะเห็นถูกหรือเห็นผิด
 อย่างไร แล้วแต่ท่านจะพิจารณา

ข้าพเจ้าทราบและท่านโดยมากก็ทราบว่าพระเจ้าแผ่นดินอียิปต์สมัยโบราณนี้
 เวลานานทงพัน ๆ ปีขึ้นไป เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว เขาเอาพระศพซึ่งอาบนายากัน
 เบือยเน่าไปบรรจุไว้ในคูหาถาวรสถานเรียกว่าขัรามิต ในนั้นนอกจากไว้พระศพแล้ว
 ยังมีสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งเข่นเครื่องราชูปโภคอยู่ด้วยเป็นจำนวนมากมาย ในช่วงชัษที่
 บรรจพระศพพระเจ้าแผ่นดินจีนสมัยโบราณก็ว่ามีสิ่งของซึ่งเข่นเครื่องราชูปโภคบรรจุ
 ไว้ในตำนองเดียวกัน อ่านพบในหนังสือฝรั่งกล่าวว่า ศพที่บรรจุอยู่ในนั้นไม่เฉพาะแต่
 พระเจ้าแผ่นดิน ยังปรากฏว่ามีซากศพคนอื่นอยู่ในนั้นด้วย เพื่อให้ตายไปเป็นผีอยู่
 ในนั้นสำหรับเป็นคนใช้ข้าทาสบริวารของผีในปรโลก หลมฝังศพคนสมัยโบราณทชด
 พบ ทลตจันหลมฝังศพของชนชาติที่ยงลาหลังอยู่ในปัจจุบัน ก็มีสิ่งของซึ่งเข่น
 สมบัติของผีตายไว้ด้วย นี้ไม่มอื่น นอกจากเข่นเครื่องสำหรับให้ผีตายใช้ เช่นเคียว
 กบเข่นทวงไว้นปากหลุมศพ ก็เพื่อจะให้ผีกิน แม้พราหมณ์ทริยเชิญไปกินเลี้ยง

ทักษิณาทานเพื่ออุทิศผลแก่ผู้ตาย แล้วกรวดน้ำให้ (คารยณะ) หรือประเพณีให้
 หอญผู้ภริยาโจนเข้ากองไฟตามสามีที่ตายไปและกำลังเผาศพอยู่ที่เห็นคติจำพวกเดียวกัน
 กัน มีนทานอินเคียเรื่องหนึ่งเล่าว่า พ่อของชายคนหนึ่งตายไป ตามประเพณีจะ
 ต้องทำบุญเชิญพรหมณ์มากินเลี้ยงทักษิณาทาน แต่พรหมณ์มีหรืออยู่กับชายคนนั้น
 มาก่อน ได้บอกพ่อของชายคนนั้น ตายไปเกิดเป็นลา ครั้นถึงวันทำบุญทักษิณา
 ทานที่พรหมณ์จะได้พ้ออาหารอินมีแก่นมเนยไอศวรรส กลับเห็นแต่กองฟางกอง
 เยื่อเรือ ซึ่งชายคนนั้นชี้แจงว่า “ท่านบอกว่ายักขาฆ่าพ่อเจ้าตายไปเป็นลา ก็ไม่เป็น
 ประโยชน์อันใด ที่จะทำบุญด้วยอาหารมีนมเนยเพราะลากินไม่เป็น กินได้แต่หญ้า
 และฟาง เพราะฉะนั้นขอท่านไต่ไปครวัทักษิณาทานกินฟางเถิด เพื่อจะได้อุทิศ
 ฟางไปให้บิดาฆ่าพ่อซึ่งเป็นลาให้เหมาะกัน” ตามคติที่ประพฤติกินในหม้อนับถอ
 ลหรือสลาม เรื่องอย่างนี้เขาจักเตรียมการล่วงหน้าสำหรับตัวของเขาเองไว้ก่อนตาย
 แล้ว คือเขาเซอควทวทหนึ่งหรือแพะและแกะควทหนึ่ง เขามาทำเป็นอาหารเลี้ยงพวก
 อีหมาหรือพวกนกบวชของเขาซึ่งไต่รับเชิญมาเลี้ยงในพิธี เลี้ยงแล้วบังจิตรองเท่า
 กาน้ำ วมรูปอย่างกรวยชิง และผ้าขาวเป็นเครื่องนุ่งห่มชุดหนึ่ง มอຍอุทิศถวายแก่
 อีหมาควย สำหรับเมื่อตนตายไปจะได้มีสิ่งของเหล่านี้ใช้ในระหว่างเดินทางไปสวรรค์
 ซึ่งคนเชื่อแน่ว่าจะได้ไประหว่างที่ไปจากเมืองมนุษย์ถึงเมืองสวรรค์ เห็นจะเป็นทรวง
 จุกอย่างทะเลทรายในประเทศอาหรับ จึงต้องมีร่ม กาสสำหรับใส่ น้ำ และรองเท้ายา
 ใช้ควย ระยะทางที่จะไปถึงเมืองสวรรค์มีอยู่คนหนึ่งเท่านั้นที่เขาพาเจ้าจำได้ เป็นเหว
 ลก ผู้จะไปให้ถึงสวรรค์ต้องไต่สะพานนั้นข้ามไป สะพานนั้นแคบและคมดังมีคโณ
 ใครไต่ไปไม่คคือผู้ที่ทำบาปหนาไม่ได้ทำบุญ ก็จะถูกผลักลงไปในเหวแล้วลงนรกเลย
 ถ้าจะข้ามไปให้ล่องไต่ จะต้องขวหรือแพะข้ามไป เพราะสัตว์เหล่านั้นมันคนเป็น
 กีบแข็ง จะไต่ไต่กับคียบกับสะพานเดินผ่านข้ามไปได้ เหตุนี้เขาจึงเซอควทหรือแพะ
 แกะ สำหรับจะไต่ไต่เพื่อประโยชน์อย่างอื่น ถ้าเป็นวัวก็มีโอกาสขหลังไปไต่ถึง ๕
 คน ถ้าเป็นแพะแกะก็ขไปไต่ตามลำพังแต่คนเดียว

18/64 2563

มนุษย์สมัยเดิมที่ คงถือว่าคนและสัตว์ตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิต ย่อมมีส่วนสำคัญ
 หรือวิญญาณของสิ่งนั้นสิ่งอยู่ และสิ่งที่ตั้งอยู่นเมื่อตัวตายไปแล้ว หรือร่างกายผู้พิง

นำไปขายเป็นอันครวญไปแล้วก็ยังอยู่ไม่มีตาย เพราะฉะนั้น เมื่อคนตายไป ก็ทิ้ง
 สิ่งของที่ถือการหรือสิ่งของซึ่งผู้ตายเคยใช้สอยมาแต่เดิมมอบให้ไปด้วย เพื่อใช้ใน
 เมืองนี้ ผู้จะใค้อยู่สบายไม่เดือดร้อนขาดแคลน ถ้าจะถามว่าผู้ใค้อย่างไร ว่ามนุษย์
 สมัยก่อนมีความคิดเห็นเช่นนั้น แก้วว่าใค้อาศัยพิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดี
 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ขุดคนได้ ตลอดจนที่ขุดคนได้จากหลุมฝังศพสมัยต่อมาใน
 ารุหลัง แม้ชนชาติซึ่งยังล่าหลังก็แสดงความเจริญในสมัยปัจจุบันก็ยังมีประพุกติกันอยู่
 มากแห่ง แล้วนำหลักฐานที่รวบรวมได้ มาเปรียบเทียบพิจารณาและอนุมานกันดู
 กับคดีประเพณีบางอย่างในชาติที่เจริญแล้ว ก็อาจเห็นความคลี่คลายเป็นความเจริญ
 ซึ่งเรียกกันว่าวิวัฒนาการของคติความเชื่อและประเพณีบางอย่างของมนุษย์ใน
 ุปัจจุบันได้แจ่มแจ้งขึ้น เพราะท่านว่าความเจริญที่เราเรียกว่าอารยธรรมและวัฒน
 ธรรม มีอยู่คน ๆ เพียงผืนหนึ่งเท่านั้น ลึกลงไปในดินคือยวักถองแถม ๆ จึงเหมือน
 กันหมดทั้งชาติที่ถือว่าเจริญแล้วและยังไม่เจริญ

เหตุไฉนมนุษย์สมัยโบราณและมนุษย์สมัยปัจจุบันที่ขุดล่าหลังอยู่ จึงต้องเอาคน
 เป็น ๆ และสิ่งของต่าง ๆ ไปฝังไว้กับศพเพื่อให้ศพตายไปใช้สอย เขาสันนิษฐานว่า
 เนื่องจากความกลัวผีมาก่อน กลัวว่าถ้าไม่เอาสิ่งของผู้ตายไปฝังไว้ด้วย ผู้จะโกรธ
 เอาและกลับบารบกวนต่าง ๆ ที่เราเอาศพมิดตราสัง ไม่เอาศพออกทางประตู ทำ
 ประตูป่าหรือแขวนเชลวกิ่งที่ประพุกติกันอยู่ในภาคพายัพและภาคอีสาน ตลอดจน
 เผาศพฝังศพแล้ว ก็ขุดเป็นเส้นยาวขวางทางกิ่งประพุกติกันอยู่ในบางท้องถิ่น ก็เป็น
 เรื่องกลัวผีและขี้ของผีไม่ไหวกลัวผี เมื่อมีความหวาดกลัวอย่างนั้น สิ่งของอย่างใดที่
 ผู้ตายเคยใช้หรือชอบใช้ ก็ไม่กล้าเอาไว้ เพราะรังเกียจหรือกลัว ต้องมอบให้ไป
 ้วยกับผี ที่สุดแม้แต่เรือนผู้ตาย ซึ่งในสมัยโน้นเป็นแต่เรือนอย่างตึกกระท่อม ก็
 ต้องรอก่อนหรือเผาไฟเสีย อย่าวให้เหลือซากเป็นเครื่องชวนให้ผีกลับมา นอกจาก
 เอาของส่วนตัวของผู้ตายไปฝัง ถ้าผู้ตายเมื่อยังเข็ญอยู่ เป็นคนร่ำรวยมีคนกลัวเกรง
 มาก เมื่อตายไปคนอยู่ข้างหลังวิตกว่า ถ้าผู้ตายไม่มีของใช้สะควก หรืออุคมสัมบูรณ์
 18/04/2565
 เหมือนเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ ก็อาจโกรธเคืองทำความเดือดร้อนให้แก่ผีเป็น จึงต้อง
 ิจิตหาหาสยริวารคนผู้ตายไปรศปรานตลอดจนเมีย ๆ และเครื่องใช้ต่าง ๆ ส่งให้ไป

ด้วย แล้วต่อมาเมื่อมีความคิดประณิดคน กิจการกิจการของเครื่องใช้ ให้ ไปด้วย
 ความอาลัยรักและกายรู้สึกเบียดเบียนกตัญญูกตเวท เพื่อไม่ให้สูญหายไปเป็นผลไ้กับความ
 ลำบากและขาดแคลน ในกระบวนแห่งศพนายทหารของฝรั่งนำไปส่ง เขานำมาซึ่ง
 นายทหารผู้หนึ่งเคยใช้เขาส่งความเรียงตามไปด้วย เขาอธิบายว่าในชั้นเดิม เมื่อฝัง
 ศพแล้วกลับมาขึ้น เพื่อส่งไปให้เป็นพาหนะของนายทหารผู้หนึ่งใช้ในเมืองผี แต่
 ภายหลังความประสังคทเบียดเบียนเหตุของเดิมเลือนหายไปแล้ว มาที่จริงเขาไปในชบวนศพ
 จึงกลายเป็นจริงไปเพื่อเกียรตยศเท่านั้น

ในพิชิตงเตดทำบุญหน้าศพ เขามีเครื่องกระชายทำเป็นรูปตึก เรือ รถ และ
 เครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนรูปคนใช้ชายหญิงอันบริบูรณ์ประคองไว้ในบริเวณท่าพิชิต ถ้า
 เครื่องกระชายเหล่านี้มีมากอย่าง ก็นับว่าเป็นเกียรติยศแก่ผู้ตาย เพราะแล้งคงว่ามี
 มาก แล้วก็เผาเครื่องกระชายเหล่านี้ เพื่อส่งไปให้ผู้ตายสำหรับใช้ได้ในเมืองผี รูป
 คนใช้ชายหญิงที่ทำการกระชายเขาให้เขียนชื่อของคนใช้เหล่านั้นไว้ทูลไปด้วย เพื่อ
 ให้เห็นจริงเห็นจัง ไ้ทราบจากผู้เขมาซึ่งมีเชอญวนเล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนเมื่อยังมี
 ทาสใช้กันอยู่เขาเขียนชื่อทาสของผู้ตายไว้ เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ทาสที่ถูกเขียนชื่อ
 ไว้ก็ถือว่าหมกค้ำควหลุดจากความเป็นทาส แต่กระนั้นก็ไม่ใคร่มีทาสคนใดเต็มใจ
 ให้เขียนชื่อของตนไว้ทูลไปเพราะกลัวจะอดยี่สิบต้องตายไปเพื่อรับใช้นายในเมืองผี ใน
 เวลาที่เขาใช้ชื่อสมัคเท่านั้น แต่กระนั้นก็ต้องระวัง อย่าให้เขียนชื่อไปฟ้องเขาก็
 คนที่เขาเขียนชื่ออยู่ เพราะจะทำให้คนที่มีชื่ออย่างนั้นโกรธได้เขาทราบเขา เรื่องก็
 เห็นจะกลัวว่าจะต้องตายไปเป็นผีเท่านั้นเอง ข้าพเจ้าจำได้ว่าเคยเป็นผู้เขียนชื่อรูป
 แยกยามที่เผาศพกระชายไว้ว่า "อาลีคาน" หรืออะไรจำไม่ได้ นั้นแสดงว่าความ
 เชอถ้อของคนแต่ก่อน ยังสยเหลือมาจนกระทั่งปัจจุบัน เวลาเผาศพกระชาย เขาให้
 ผู้เป็นทายาทของผู้ตายเป็นผู้เผา และพระสงฆ์ญวนที่เขาพิธีจะทำเครื่องหมายด้วยนิ้ว
 มือ ที่เรียกในภาษาสันสกฤตว่า "มูตรา" คือเอานิ้วชี้ของคนให้เขียนรูปตามที่
 กำหนดไว้ เพื่อเรียกวิญญาณให้เขาไปอยู่ในรูปนั้น ในบรรดาเครื่องกระชายมีกำยาน
 บรรจุเงินอยู่ ๒ ขนาด คือ ใหญ่และเล็ก กำยานใบเล็กมีเงินบรรจุเต็ม เขาจัดไว้ให้
 ผู้ตายเป็นพิเศษ อธิบายว่าสำหรับจะไ้เอาไปใช้หนี้ที่ยังค้างค่างทอนอยู่ในเมืองมนุษย์

ถ้ามีการเรียกร้องทวงหนี้สินกันขึ้นในเมืองผี ก็จะได้ใช้เงินในกำขี้หนูให้เสร็จสิ้นกัน
 ไปไม่มีติดค้างกันอีก บางแห่งอธิบายว่าผู้ตายไป จะถูกสัตว์ในจำพวก ๑๒ นักษัตร
 ขูดคน เช่นคนคนเกิดขี้ชวด เมื่อตายไปจะถูกหน้ที่ประจําของคณคนขี้ แทนที่คนจะ
 เป็นผีไป ถูกหน้ขี้ขึงขี้ ถ้าคนเกิดขี้ฉลุหรือขี้มะเมียบเห็นจะแย่มาก เพราะจะถูก
 วัวหรือมาชคน เพื่อไม่ให้คนที่ตายไปต้องเคียดรอนในเมืองผี เพราะจะถูก
 สัตว์เหล่านี้คอยขี้ จึงจัดเงินใส่กำขี้หนูไปด้วย สำหรับติดสินบนเจ้าสัตว์พวกนี้ แต่เงิน
 จะเอาเงินที่ให้ ไปใช้ ใคอย่างไรไม่มีอธิบาย บางทีจะเป็นพวกขี้มขาลที่ตัวเป็นคนหัว
 เป็นวัวเป็นม้ากระมัง เพราะเคยเห็นรูปขี้มขาลเงินมีรูปร่างท่านองหนง ใน
 โอกาสที่เผาเครื่องกระดาษไปให้ ผู้ตายใช้ในเมือเมืองผี จะมีเพื่อนบ้านหรือใครทชชอบพอ
 กับผู้ตาย ฝากสิ่งของไปให้กัญาติที่ตายไปแล้วด้วยก็ได้ เป็นท่านองฝากของไปกับ
 ผู้ตายจะเดินทางไปเมืองไกล ฉะนั้น ของที่ฝากไปด้วยนี้ เขามักทำเป็นหีบกระดาษ
 บรรจุเงินกระดาษหรือสิ่งของอันตามทีต้องการจะฝากไป แล้วเขาขี้นกระดาษนบค
 ไขว้เป็นรูปกากบาททหีบ ขี้นกระดาษนี้ต้องขอจากหลวงจีนที่ทางเตกเป็นผูมอบให้
 เทากยเช่นตราที่ประทับรับรอง นอกจากนยังมีขี้นกระดาษเขียนชื่อผู้บรรจุในเมืองผี
 กำกับไว้ชกด้วย เมื่อดังครวทว่าพธเเผาเครื่องกระดาษผู้ตาย ก็เผาเครื่องกระดาษ
 ของฝากนไปด้วย เรื่องทางเตกมีเผาเครื่องกระดาษท่านจะเห็นอย่างไรก็ตามที
 แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าคี้ เพราะอนโลมให้ตรงกับจิตใจของคนทั่วไป ที่คิดเห็นว่าคนตายไป
 ก็แต่ร่างกาย แต่ดวงวิญญาณอันเป็นส่วนสำคัญของผู้ตายนั้นไม่ตาย จะไปถือ
 ร่างใหม่ในปรโลก เมื่อมีร่างใหม่กัต้องกินต้องใช้เหมือนกัเมื่อครั้งคณยังมีชีวิตอยู่
 เพราะท่านว่า มนุษย์เอาคณเช่นเครื่องวัดให้แก่อังคน เมื่อนักถึงโลกหน้า ก็เอาโลกที่
 คณอยู่นเป็นเครื่องวัดให้ทงน ถ้าเป็นโลกสวรรค์ ก็เอาความสขความสบายอย่างที
 มีอยู่ในเมืองมนุษย์ไปให้สวรรค์ แต่นักเป็นอุคมคคู้ให้ค้และวิเศษกว่าของมนุษย์
 ถ้าเป็นเมืองนรกก็เช่นเดียวกัน คคือเอาความทกข์และความเคียดรอนที่มีอยู่ไปยึดให้
 แต่ให้ข้งไปกว่าของมนุษย์เท่าทีสามารถจะนึกเห็นการส่งสิ่งของต่าง ๆ ไปให้ผู้ตาย
 สำหรับใช้ในโลกหน้า ส่งไปให้เป็นลม ๆ ก็ไม่อันใจไม่เหมือนกัที่ส่งไปให้เห็นเป็น
 รูปร่างเหมือนอย่างของจริง ๆ เพราะมีรูปเป็นสิ่งยึดถือคักกว่าไม่มี และท่านอน่ากว่า

ศาสนาต้องเป็นเรื่องมีเหตุผลอย่างเดียว ต้องมีเรื่องความรู้สึกทางอารมณ์อื่นไม่
 เกี่ยวเกี่ยวเหตุผลบวกเข้าไปด้วย จึงจะเป็นศาสนามีประโยชน์ต่อได้มากมาย ศาสนาที่มี
 เหตุผลเป็นเรื่องของผู้รู้ แต่ศาสนาที่ศรัทธาความเชื่อเป็นอารมณ์ เป็นเรื่องของ
 คนสามัญทั่ว ๆ ไป คนที่ยอมตายเพื่อศาสนา คนที่รบกันฆ่ากันเพื่อศาสนา คนที่
 ถูกกักขังในศาสนาของคนอื่น คนที่ทะเลาะกันเพราะศาสนา ก็เนื่องด้วยศรัทธาเป็น
 อารมณ์ในศาสนาของเขาแรงกล้าจนเกินความพอดีไปเท่านั้นเอง ไม่ได้เอาเหตุผล
 เข้าไปช่วยด้วย ก็ตกอยู่ในลักษณะหลงมกมายคือโมหะ แต่ถาถอเหตุผลวัน ๆ
 ไม่มีความรู้สึกเป็นอารมณ์ด้วย ก็เป็นเรื่องของนักปราชญ์ผู้รู้เท่านั้น ถาถอเหตุผล
 เกินความพอดีไป ก็กลายเป็นไม่ดีเช่นไม่ทำอะไร เพราะเห็นว่าทเขาถอถอจนเป็น
 เหลวไหลไปหมด มีความรู้สึกอย่างนักมีชีวิตแห่งแสงแฉกแฉกใดเหมือนกัน เข้ากับ
 ใครเขาไม่ได้ นอกจากพวกเดียวกัน

การสร้างสิ่งต่าง ๆ ด้วยกระดาษเพื่อเผาส่งไปให้ผู้ตาย คงสืบเนื่องมาจากเรื่อง
 ซึ่งเกิมนำของจริง ๆ ไปไว้ในหลุมฝังศพ ต่อมาเมื่อเจริญแล้ว จะทำเช่นนั้นไม่สะดวก
 หรือทำไม่ได้เพราะประเพณีและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงเจริญมาไกลแล้ว ข้างจีนจึง
 เปลี่ยนเป็นทำด้วยกระดาษใช้แทนของจริง ข้าพเจ้าเคยอ่านพบเรื่องคู่มืออยู่ใน
 หนังสือ Tylor's Primitive Culture ว่า ชาวอินเดียนแดงคนหนึ่งตายไปแล้วมาเข้าฝัน
 คนเป็นว่า อย่าส่งเครื่องใช้ไม้สอยไปให้มากนักเลย ลำบากแก่ผู้ตาย ที่ต้องแบกขน
 เอาสิ่งของเหล่านั้นพระพุทธรูปไปเมืองผี กว่าจะถึงก็ต้องเป็นกงวลแบกของเกออบแป
 คงแต่นั้นเขาจึงงดส่งของไปให้ผู้ตายแต่น้อย เลือกลงเท่าที่จำเป็น คิดแก้ประเพณี
 ด้วยอธิบายอย่างหนักว่าหากคามปราศด้วยเขา เครื่องตกตาหินของจีน เป็นรูปคนรูปทหาร
 รูปช้างรูปม้า และรูปอะไรต่าง ๆ ขนาดโต ๆ ที่วางประคิบไว้เรียงรายตามทางเข้าไปยัง
 สวงซุ่ยหรือหลุมที่ฝังพระศพพระเจ้าแผ่นดินจีน และขุนนางผู้ใหญ่แต่ก่อน คงปรากฏ
 ในภาพถ่ายที่เขาจำลองตีพิมพ์ไว้ เข็มที่จะเป็นคนจริง ๆ ที่เขาฆ่าให้โดยเสด็จหรือ
 ต่ามไปรับใช้ในเมืองผี ภายหลังเห็นเช่นเครื่องเคอตรอนมากอยู่ จึงแก้ประเพณี
 เปลี่ยนเป็นตีกระดาษหินแทน ตักตาหินเหล่านั้นเห็นจะมีผู้ทำไว้ขายเพื่อใช้ประคิบในการ
 อย่างนี้ เราจึงได้อาเขามองจากเมืองจีนในสมัยเมื่อยังมีการค้าทางลำภา ทเราเอา
 ไปประคิบไว้ตามวัดก็อันแล้ว เพราะมันใหญ่โตและหนักมาก ขนเอาไปตั้งในบริเวณ

บัญชีกระกระกินเนื้อที ถ้าเคราะห์ห้ามยามวายสมลงมากเดือดร้อน ตกตาหินทว่าน
 คนสามัญเห็นจะไม่มีกำลังจกทานำไปแข่งขวงชัยทผงคัพ จึงได้มรูปทำด้วยกระเบื้อง
 เป็นคักตาแล้วจงมาเป็นรูปกระต่าย อย่างในพิชังเตกชไนไซแทน เพื่อให้เขาราคา ไม่
 ด้งกับ "คนตายขายคนเขิน" เกินกำลังของคนเป็น ข้าพเจ้าขอแสดงความเคารพต่อ
 ผู้ซึ่งเป็นคนคคเปลี่ยนแปลงประเพณีที่ร้ายกาจมาเป็นคักตาหิน ตกตากกระเบื้อง และ
 เครื่องกระต่ายกตึก เท่ากับได้ช่วยชีวิตคนและสัตว์ที่จะต้องถูกฆ่าไปไม่น้อย ด้วย
 อุบายไม่ให้เป็นที่กระทบกระเทือนใจต่อความเชื่อถนและยคณของคนในสมัยนั้น คน
 เราไม่ว่าในสมัยไหน ย่อมมีความคคิใจและความรู้สึกกระคคให้กระทำในฝ่ายดี
 หรือฝ่ายชั่วฝ่ายสูงหรือฝ่ายต่ำกใด กระทำไปเพราะด้วยมัญญาหรือด้วยความโง่เขลา
 ด้วยความชอบ หรือด้วยความชงกใด ถ้าไปชคขวางหรือไปทคกลางจารคประเพณีที่
 เขาเชื่อถนและยคณสืบกันมาชานานด้วยวิปลกหนามอเป็นหลงมือ ก็มักไม่รายวน
 เพราะคนโศยมมากมักมองไม่เห็นด้วยไมได้ เขามัญญาจารคณาจารคประเพณีที่ถลสย
 กันมา ลางประเพณีหมคความจำเป็นชนเอาไว้กรังแควงความเจริญหรือเสี่ยหาย
 เมอชงคอไม่ยอมทง หรือไม่เปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ก้าวหน้าสมกขสมัย ความเจริญใน
 ทางวัฒนธรรมของชนหมุ่ชนกทยคอยเพียงนนั้น เหตุนี้ ผู้ซึ่งเป็นคนคคสร้างรูปกระต่าย
 แทนของจริงในพิชังเตก จึงเป็นผุ่ใครยความยกย่องว่าเป็นผู้คคชอยู่กขชนในหมุ่
 เพราะเป็นผุ่ไม่มงาย วัจกเหตุผลและวัจกวรคแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเพณีของตน
 ที่เห็นว่าพนสมัยแล้ว ชงคนในหมุ่โศยมมากมองไม่เห็น และในคราวเดียวกัน ก็ไม่ละ
 ทงจารคประเพณีเดิมของตนไปเคคชากออย่างไม่มีเยอโยเหลืออยู่ จนตัวชงตนเองไม่
 เป็นตนเองอีกค่อไป แต่กลายเป็นอีกคนหนึ่ง พระอภยไปหลงนางละเวง ด้งกับแด้ง
 ตัวเป็นอย่งพวกชงนางละเวง กทชข้าพเจ้าเคยคุดละครเขาแด้ง แต่คนคูกกรวนนคอ
 พระอภยมคไม่ไช่ฝรั่งชาวลังกา เพราะมันมีอะไรเหลืออยู่หลายอย่งที่ชบออกออยู่ว่า
 เป็นพระอภยมคไทย ถ้าไม่มีอะไรเหลืออยู่เลยคนคูกไม่วัวเป็นฝรั่งชาวลังกาหรือว่า
 เป็นใครกันแน่ ชนเชื่อว่าเรื่องทำยญแล้ว คนไม่ว่าชาติไรและไม่ว่าในคคศาสนาไหน
 เมอเกิดศรัทธาเป็นอรรมณแล้ว เสี่ยเท่าไรก็เสี่ยไป ถ้าชวนทำยญด้วยเหตุผลกสิ
 อย่งมีศรัทธาเป็นอรรมณไมได้ เพราะทำว่าคนมันสยประจำอยู่ในตัวเป็นอย่งตรง

ข้ามกันอยู่สองลักษณะ เช่นมกกลวมกกลา มีตระหนกตจนกมสวีสราย มีวรายกม
 ค คนที่เกิดความรู้สึกเป็นอารมณ์อย่างแรงกล้าปัญญาอันเกี่ยวด้วยเหตุผลเป็นหมด
 ไข ถ้าทำให้ โมหะเกิดกลายเห็นเห็นข้างเท่าหมู เมียทั้งสองเสงยมคตอผวอาจเป็น
 ยักขินคตผวจนหวัรงข้างแตกก็ได้ เวลาปรกติเราจะจับจ่ายใช้สอยก็ระวังพอคแต่
 พอควร ถ้าลงได้เกิดความรักความอาลัยความศรัทธาเลื่อมใสเป็นอารมณ์ หรืออยาก
 อดวเขา ถ้าถึงคราวอย่างนั้นเขาเมื่อใดแม่ข้าพเจ้าเองทรงรู ๆ กลมคต เป็นเรื่องฆ่าควาย
 เสียตายพริกกันทำไม

เรื่องธรรมดาเมื่อมีเงินฝากกระตาศเงินกระตาศทองและเครื่องกระตาศ เขาเล่า
 เป็นคนเห็นว่า เมื่อพระเจ้าหลัซขึ้นไทจงฮ่องเต้ทรงสลับไป เพราะบศางพระยามังกร
 ชึ่งถูกเง็กเซียงฮ่องเต้บนสวรรคตลงโทษประหารชีวิตเหตุคตอมีความผิดสงน้ามาให้ท่อม
 เมืองจีนมีคนตายมากมวรบกวตอแย และพระเจ้าหลัซขึ้นทรงช่วยชีวิตมังกรไว้ไม่ได้
 คามสัญญาวิญญาณของพระองค์จึงตองไปสู่มืองฉี ความปรากฏในสวาระบทยะเขียน
 ว่า พระเจ้าหลัซขึ้นยังไมถงพระชนมายขัย เพราะเจ้าหน้าท่รักษาทะเขียนขนิษใน
 เมืองฉี เดิมเคยเขียนขนนางในพระเจ้าหลัซขึ้น เมื่อตายแล้วได้รบตำแหน่งหน้าทั้น แก
 จำนวนเลขอายุในขนิษให้พระเจ้าหลัซขึ้นยคตออกไปอีก หรือเรื่องจะเป็นอย่างไรจำไม่
 ได้ เพราะอ่านมานานแล้วถ้าเป็นเรื่องแก้ตัวเลข ขนนางฉีคนนั้นกมีความผิด เมื่อ
 พระเจ้าหลัซขึ้นยังไมถงพระชนมายขัย ก็ระคองเสด็จกลับมาเมืองมนษุขตามเดิม
 แต่ก่อนเสด็จกลับไย เจียมลตอฮองคตอพระยายม พาเสด็จเมืองนรคตออย่างเป็นแซกคตอ
 เกียรติ เรื่องจึงคตอทรายนว่า คนทำชวและทำยาป้อย่างนั้น ๆ จะไต่รบโทษทรมาน
 อย่างนั้น ๆ เพราะพระเจ้าหลัซขึ้นไปทอคพระเนตรเห็นมา คตอหนงเสด็จผ่านพวคตอชง
 เมื่อเดิมเป็นมนษุข เคยเขียนคตอและถูกพระเจ้าหลัซขึ้นทรงฆ่าตาย ฉีเหล่านนเมื่อ
 เห็นพระเจ้าหลัซขึ้น ก็แสดงอาการเคียดคตอแค้นรตอทวงวิญญาณ พระเจ้าหลัซขึ้นคตอ
 พระทัยกลัว เจ้าพนกงานฉีพาเสด็จจึงทูลแนะนำว่า เอาเงินแจกจ่ายเป็นทานให้แก่
 ฉีเหล่านนคตอเรื่อง ฉีจะไม่รบกวตอไรอีก ทวสธามว่าจะไต่เงินท่ไหนไปให้ เพราะ
 เสด็จแต่ลำพงพระองค์ เจ้าพนกงานคตอว่าเรื่องไม่ยาก ขอมเงินคตอคตอชงคตอคาแยะ
 ชออะไรข้าพเจ้าจำไม่ได้ มาใช้กอนกแล้วคตอ เมื่อเสด็จกลับไยเมืองมนษุขแล้วจึงทรง

ไซ้คนแก่ตาแป๊ะคนนั้น แก่เข้านชอนนอยุ่ที่ขายสนน ๆ และยังมีชีวิตอยู่ยืนยาว เพราะ
 แก่เข้านใจบุญ แม่เป็นคนยากจน เมื่อหาเงินมาได้ ก็เจียดเงินนั้นทำบุญ แล้วเผ
 กระจายเงินกระจายทอง ซึ่งกลายมาเป็นเงินทองจริงในเมืองนี้ ประพศุคอย่างนี้เสมอ
 มา จนยอดเงินคงคลังของแก่ในเมืองนี้ทวีเป็นเงินจำนวนอันใหญ่ สำหรับแก่เมื่อตาย
 ไปจะได้สืบทาย เพราะมีเงินไซ้ซื้อสิ่งของในตลาดเมืองนี้ซึ่งมีเหมือนกัน ตลอดจนเป็น
 ประโยชน์ให้สืบชนแก่เจ้าหน้าทเมืองนี้เพื่อสอนหนักให้เข็นเขาไปอีกด้วย เรืองนี้ไม่
 เสว แม่ขอพเจ้าอ่านมาเมื่อเทกก็ยังจำได้ เพราะถูกจิตใจเขากันไคคกขความคิดเห็น
 ของข้าพเจ้าในครั้งนั้น ซึ่งยังมีคววมคิดเห็นอยู่ในระยะต้น ๆ ของเทก ๆ เมื่อเซอและ
 กลัวขายเกรงกรรม ก็จะได้ประพศุคแต่คุณงามความดีทำบุญให้เหมือนตาแป๊ะคนนั้น
 ภาพเรืองนรกสวรรค์ที่เขียนเป็นภาพจิตรกรรมที่ผนัง โบสถ์กลางแห่งกเพื่อคน จะไคครู
 ไว้ เป็นเครื่องเตือนใจให้ทำแต่ความดีไม่กล้าทำความชั่วเพราะจะตกนรก เอาแต่
 เรืองเหตุผลไปสอนกันตรง ๆ แก่ตาดีศาสนาแก่จะเห็นจริงเท่ากยกับแก่เห็นรูปภาพไค
 เท่ากันหรือ ถ้าเห็นเท่ากันหมดศาสนาสักไม่เป็นศาสนาต่อไป กลายเป็น
 เหมือนกัน เท่ากันไม่หมด เปรียบเหมือนนมมอ ข้าพเจ้าเคยเขาอะไรคณหวนมมอให้
 มีความมยจวเสมอกยนวกกลาง แล้วลองหีบขะไรรู้สึกว่ามีสติคุณเลย ถ้าความหวัง
 หรือขยอยู่ ไกลคนกตองการหรือกลัว ถ้ายังอยู่ไกล ยิ่งในชาติหน้าควยแล้ว คนก
 มักเฉย ๆ ไม่นิยมหรือกลัว จึงคองหาอุบายล่อหรือขู่ไว้ให้ถูกกับจิตใจในทางอารมณ์
 คนกนิยมหรือเกรงกลัว

ข้าพเจ้าเล่าเรื่องมาดังเพียงนี้มากอยู่แล้ว ไม่เห็นมันเกยอะไรกับเรื่องดัง
 เกิดทว่ามาจากสังคต ที่เข็นเข็นเพราะไม่อยากจะคปลาหน้าไซ้ จึงต้องเล่าเขอนแซ
 ไปก่อนเรื่องจะดังเกยวัน

ตามประเพณีไทยแต่ก่อน เมื่อมีผู้ไคตายไป ชาวของสิ่งไรซึ่งเป็นของไซ้ประ
 จำของผู้ตาย มีทนอนหมอนมุ้งและเสื่อผ้าเข็นค่นเขาไม่เกยไว้ให้คนอื่นในย่านไซ้ค
 ไป เห็นจะเป็นเรื่องรังเกยจและเรื่องกลัวผดุงกล่าวมาข้างค่น ถ้าพอจะทำบุญถวายวัด
 ถวายพระไคถถวาย ถ้าเห็นว่าไม่ไคเหมาะ ก็ให้ทานคนยากคนจนไป แม่ละรัง
 เรอนของผู้ตายก็มักรอไปถวายเป็นอุทิศส่งผลไปให้ผู้ตาย ทำอย่างนี้

จะผิดแปลกอะไรกับเรื่องข้างต้นทุกถ้าวมาแล้ว นอกจากอย่างแรกนำเอาสิ่งของจริง ๆ ไปฝังกบศพ หรือทำหลอก ๆ เช่นเครื่องกระชายเอาไปเผาอย่างหลังเอาสิ่งของจริง ๆ ไปถวญวัดเข็นทานวัดถวญเพื่ออุทิศผลไปให้แก่ผู้ตาย คราวนี้เห็นว่าทำบุญเพียงนี้ไม่สะใจ ถ้าเข็นผู้ฝังศพ นอกจากเอาสมมติของผู้ตายไปทำบุญ ยังมีของอื่นซึ่งทำเพิ่มเติมให้เป็นพิเศษ มีคือ ไตรเป็นต้นสมทบไปด้วย เพื่ออุทิศไปให้แก่ผู้ตายจะได้มีเครื่องใช้ไม่สอยไค้บริวารผู้สวดสวดสวาย และผู้ทำบุญอุทิศสิ่งผลไปให้ก็สบายใจด้วย อย่างน้อยก็มีผู้ใดเห็นว่าเราเป็นคนใจบุญมีกตัญญูกตเวที ถ้าผู้ตายเคยนอนเตียงจะเก็ยเอาเตียงนั้นไว้ใช้คือไปก็กลัว ไม่มีใครกล้าอันเลยยกเอามาตั้งใช้เป็นเตียงสวดหรือร้านสวดในการศพ เหมาะอยู่แล้ว เพราะไม่ต้องกังวลทำขึ้นในเวลากระชั้นหัน เสร็จงานแล้วก็ถวายพระเลย พระท่านรับพระเคนเขาแล้วก็ไม่ทราบายว่าจะเอาไปทำอะไร จะใช้เป็นเตียงสำหรับจำวัดก็ไม่ได้ เพราะจะตามปรกติมีขนาดกว้างและสูงจากพื้นกว่าที่มิกำหนดไว้ ในพระวินัย มีก้อย่างเตียงคือใช้เป็นเตียงสวดคือไป แล้วจะเห็นว่ามันสั้น ๆ จึงทำให้พระเณรชชน ต่อให้มียศศกขยศกบราสาทกมี อย่างนเรยกว่าสังเคศยอก มีผู้บอกข่าวพระเจ้าวสังเคศยอกทเป็นอย่างกทำเป็นเถรนชชยกกมี แต่ทลน ๆ ไม่มีเถรนก็มิและเรียกว่าสังเคศกมีเหมือนกัน เป็นอย่างเตียงกขจรมาสันพระเทศศนทมยอกกมี ไม่มยอกกมี เหตุนี้จึงได้มีคำพูดว่า "ขนจรมาสันขนสังเคศ" ที่เรียกสังขงซึ่งใช้ ในการทำศพว่าเครื่องสังเคศ ก็เพราะไปเทียบมเอาสังเคศคือเอาเตียงพระสวดมาใส่ของหามเข้ากระบวณแต่ศัพ ถ้าอย่างก้อเอาสังเคศใส่บนตะเข้ลากแห่ไป ในเตียงสังเคศวางผ้าไตรสำหรับถวญทำบุญประทัยประทากันเสียงาม ถ้าท่านเคยเข้าไปถวญยังคัมพระบรมศัพทพระทงกตีสคิมหาขรสาธาจะสังเกศเห็นเตียงซึ่งพระสวดพระอภิธรรม มีลักษณะเป็นเตียงนอนอย่างก้แบบโบราณ สอขถามท่านหฺรใดคความว่าเคิมเขนพระแท่นหรือทของเจานายสูงศกกทงนน หรือจะศกสังทเรียกชื่อวาสังเคศเป็นทวอย่างใดสวดกททพพภณทศสถานแห่งชาติคงอยู่ในพระทงนขัจฉิมภิกขุ ทคาสังศคสังแปลว่าสวดเพินเขนสังเคศ (ที่ถูกควรเป็นสังเคศ) ก็ไม่แปลก เพราะเสียงอและเอแทนกันไค้มตัวอย่างในภาษาอัยกมิไป ในที่เขนเห็นจะเพินเสียงสระ (ablaut) เพื่อใหม่ความหมายต่างออกไป ตามหลักในนิรุกติศาสตร์ที่ว่า เสียงคล้ายคลึงกัน

18/04/2565

มันมีความหมายคล้ายคลึงกัน” มีผู้บอกให้ข้าพเจ้าทราบว่า การทำบุญหน้าศพที่
 พระเทศน์จบแล้วก็มีสวดต่อ แต่เดิมพระสวดจบไปก่อนหนึ่งก็มีพระต่างหากองค์หนึ่ง
 เป็นผู้เทศน์อธิบายข้อความที่พระสวดนั้นเป็นระยะ ๆ ไปทำนองเกี่ยวกับสวดแจ่ม เสียงที่
 พระสวดมีทำนองจังหวะหนักเบาและสั้นยาว ไม่มีคอะไรกับร้องเพลง เทศน์จึงได้
 เรียกสวดที่มีทำนองว่าสังคิต ไม่ใช่ว่าพระร้องเพลงหรือฟังเพลงไม่ได้ที่เคียว ถ้าเป็น
 ทำนองเพลงทักใจให้เกิดเป็นอารมณ์ฝ่ายสูงก็ไม่เห็นจะชดชองแต่เรียกเดี่ยวว่าสวด
 ให้ผิดกับคำว่าร้องเพลงก็แล้วกัน เพราะคำว่าร้องเพลงมีกลิ่นไอในความหมายหนัก
 ไปทางกามคุณจึงไม่สมควรนำเอามาใช้ในที่นี้ เรามิจะไปนั่งถ้อยเพลงฟังเพลงที่ฆราว
 าสเขาร้องกัน ก็เพลงเหล่านั้นส่วนมากเมื่อฟังแล้วมันทำให้ใจกำเริบฟุ้งซ่านผิดกับ
 ทำนองเพลงที่พระท่านสวดสังคิตจึงไม่สมควรแก่พระจะฟังหรือจะร้องอย่างยิ่ง และ
 เพื่อให้รู้ว่าเสียงที่พระท่านขับไปนึ่งสวดสังคิตคือเป็นเสียงสังคิต แต่เพี้ยนเสียงสระ
 ให้เป็นสังเคตเสีย เสียงและความหมายในคำจะได้ต่างกันออกไป ด้วยประการฉะนี้.

ราชวัติ

ราชวัติ คือสิ่งลอมเกยวกับการพิบัติ มีลักษณะเป็นราวเตี้ย ๆ และปักฉัตรและธง
จึงมักเรียกควบกันไปว่าราชวัติฉัตรธง ท่านจะเห็นราชวัติ โค้ทที่เขาล้อมพระเจดีย์
ทรายเป็นต้น ถ้าบริเวณที่ทาพิชักร้างขวางมากจะกันราชวัติให้ตลอดไปก็เปลืองโดย
ไม่จำเป็น ก็กันราชวัติ และปักฉัตรธงเป็นระยะ ๆ ไป ถ้าเป็นของราษฎรไม่ใช่
ของหลวง เขามักปักและผูกคั่นกล้วยต้นน้อยไว้ที่ตรงมุมคอก คือคอกนอกที่เข็นช้อคอก
คั่นกล้วยนั้น ถ้าโคกลอยที่ตกเครื่องกำลังสักตวยยงก็ ข้างเขาสอบถามเรื่องราชวัติ
ของหลวงจากท่านผู้รู้เมตตาคำแจ้งให้ทราบว่า ราชวัติ ที่ถือเป็นหลักมี ๓ อย่าง คือ

๑. ราชวัติทรงเครื่อง มีฉัตรประดับ ถ้าเป็นงานพระเมรุก็ใช้กันที่ฐานชั้น
ทักษิณบนพระเมรุ

๒ ราชวัติไม่ทรงเครื่อง มีฉัตรนาก ฉัตรเงิน ฉัตรทอง กันอยู่ที่ฐานชั้นกลาง
ของพระเมรุ

๓ ราชวัติทาบ มีฉัตรเบญจรงค์ปักอยู่ชั้นนอกของพระเมรุ

ท่านผู้รู้แจ้งต่อไปว่า ที่กล่าวมานี้กล่าวเท่าที่ถือกำหนดกันมา แต่จะปักย้าย
กันอย่างไรก็ได้ แล้วแต่จะเห็นงามและเหมาะสม ถือเอาเป็นตายตัวไม่ได้

นอกจากราชวัติที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีราชวัติ อีกชนิดหนึ่ง คือราชวัติ ราวโก
มีฉัตรกระชายปัก เป็นราชวัติสามัญที่ราษฎรใช้กันอยู่ ของหลวงตามขัณฑ์ ไม่ใคร
ใช้ และเป็นราชวัติที่มักมีคนกล้วยปักควย

เรื่องราชวัตินี้ ท่านผู้ใหญ่เมตตาคำบอกแก่ข้าพเจ้าว่า

“ไม่ว่าพิธีอะไร ก็ย่อมมีราชวัติ ลอมทงนั้น ราชวัติถือกันไปก็มี เช่นราชวัติ
ล้อมพระยาซางเผือกซึ่งเข็นไว้ทั่วคยม แต่สิ่งเหล่านี้เป็นของที่จับในขณะนั้นคนมานาน
แล้ว จะรักเอาอะไรว่าเป็นเทียงเป็นแทเห็นจะยาก ราชวัติราวโกในพระราชพิธีบรม

ราชาภิเษกก็มี เห็นจะแต่งทางสำหรับเสด็จเสวยพระนคร หลังราชวัติใหญ่ (คือภายนอก) มีราชวัติเคย ๆ ล้อมเรียกว่าราชวัติ “รววก” คิดเป็นว่า “รวว้าย” แต่ย่อมาแต่ไป “รววก้าย” ก็ว่า เคมีคงเอาไม่มาเก่ากันเป็นคอก ในนั้นมีคนแต่งตัวสวมเสื้อเสนาภูกู ถือบาตรต่าง ๆ นั่งอยู่เป็นกลุ่มเรียกว่า “กองกระต๊าก” หมายความว่าอะไร เขียนอย่างไรจะถูกก็ไม่ทราบ แต่ไม่เป็นอย่างไรไปได้ นอกจากเอาทหารมาตั้งข้างทาง เพื่อรักษาพระเจ้าแผ่นดินอันจะเสด็จผ่านไปตามทาง การปักคนกลว้ยคนช้อย ใดเคยเห็นพรรณาโดยพิศดารในหนังสืออะไรก็บอกไม่ถูกเพราะจำไม่ได้ แต่ไม่ประหลาดอะไรเป็นเรื่องกันทั้งนั้น แต่มานึกดูเคยวัน เห็นประกอบทั้งความงามด้วย เพราะเหตุฉะนั้นคนกลว้ยควรจะเป็นคนกลว้ยใหญ่ซึ่งมีเครอคคค ไม่ใช่คนกลว้ยช้อยเอาแต่ช้อยอย่างทกวนน

คำราชวัติเขียนข้างบนเป็นราชวัตินนมีเรื่อง เคมีเคยเห็นเขียนเป็นราชวัตินนเป็นราชวัตินน ในปะทานกรมของกระทรวงศึกษาธิการเขียนเป็นราชวัติ แล้วออกแก้เป็นราชวัตินนคงมาจากไม่แน่ใจว่าแปลว่าอะไร ภายหลังน่าจะเห็นคำวคิในภาษาบาลีแปลว่าวิ่งไต่เขียนเป็นราชวัติ แปลว่าวิ่งของพระราช จะถูกผิดอย่างไรไม่ทราบ แต่ข้าพเจ้าถอดตามคำของท่านผู้ใหญ่ว่า “การเขียนราชวัติจะเขียนอย่างไรนั้นไม่สำคัญ สำคัญแต่ความหมาย ถ้ารู้ว่าเขหมายถึงอะไรก็เขียนผันแปรไปได้ ในที่นี้ราชวัติซึ่งอยู่ว่าเป็นรวว แต่แรกกระปักกันทางก่อน ที่หลังจึงเลื่อนมายกในพิธต่าง ๆ ด้วยเห็นงาม หรือเป็นที่ห้ามอะไรก็ตามที่ มีคำเป็นหลังก็อยู่ว่า “ราชวัตินนตรง” คำวัตินนจะเป็นอื่นไม่ได้ นอกจากว่ารวม แสดงว่าปักเพื่อให้รวมก็สมว่าให้ทางรวม เพราะฉะนั้นราชวัติจึงต้องเป็นรวว จึง นนหมายถึงประจักษ์”

ข้าพเจ้าเคยอ่านพบในหนังสือฝรั่งเล่มหนึ่ง กล่าวถึงเรื่องพระเจ้าแผ่นดินพะม่าเสด็จไปประกอบพระราชพิธีจรตพระนังคัลแรกนา ว่าสองข้างทางที่เป็นราชวัติเสด็จจะผ่านไป เขากันรววแฉงขนาดใหญเป็นระยะ ๆ และมีทหารประจำรายทางตลอดไป เห็นจะเพอคนไม่ให้คนพลกพลาผ่านข้ามราชวัติ หรือเพอจะบ่ชองกันรักษาพระองค์พระเจ้าแผ่นดินทวย รววอย่างนี้จะเรียกว่ารววพระราช คคือ ราชวัติที่สมคอรอยู่ เพราะกันทางเดินที่เขียนราชวัติ แต่คำราชวัติไม่มีอยู่ในภาษาสันสกฤตและบาลีมาแต่เดิม ก็

12/04/2565

น่าจะเข้าใจว่าเป็นคำผูกพันในภาษาไทยเอง ทางพระมาเขาเรียกราชวัติตามที่ชอบถาม
 มาจากเพื่อนพระมาคนหนึ่ง เรียกว่า ยาชระมัต ยาชระตรงกัคำ วาชระ แต่มัต แปล
 ไม่ได้ ลางท่านให้คำแปลว่าคงอยู่ ครั้นชกต่อไปก็ว่าไม่รู้ เป็นอันว่าไม่ได้ความยิ่ง
 ไปกว่าที่กล่าวมานี้ สอดเพื่อนพระมาอีกคนหนึ่ง เขาบอกว่าเรียก ยาชาตะ ตามว่า
 แปลว่าอะไร เขาตอบทันทีอย่างไม่ได้ตรึกตรองว่า แปลว่า รัชของพระราชา ที่
 พระมาเรียกราชวัติว่า ยาชระมัต และอีกคนเรียก ยาชาตะ อาจเป็นเพราะข้าพเจ้า
 ฟังคนละที่ สำเนียงก็เลยผิดไปได้

ที่ท่านผู้ใหญ่นับว่าขี้ก้นกลวยคนน้อยเป็นเรื่องกินเท่านั้นเห็นว่าไม่ผิด คนที่
 คอยดูเห็นงกนกินน้อยแล้วคายทิ้งขึ้นไว้เกลื่อนกลาดในทงกวนนิกเคยเห็น ฉานกถอย
 ขึ้นไปสมัยโบราณเรื่องกินและเรื่องทิ้งให้รกสถานที่เห็นจะมีเป็นปรกติ จึงคิดคึกเขิน
 นิสัยมาถึงสมัยนี้ ระยะเวลาผ่านไปเห็นจะร้อนไม่มทก่าง จึงต้องข้อมคอคิดตร
 เป็นระยะๆ ไป แล้วเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ภายในพิธีมณฑลซึ่งมีราชวัติกิน หรือเจ้าหน้าที่
 ราชทางคงจะหิวจึงขี้ก้นกลวยมีเคลือบและอ้อยไว้ให้กิน เพราะของสองอย่างนั้นมอยู่
 เป็นปรกติ แม้ทกวันราษฎรในลางดินกยงไซ้กถวยเป็นของเลียงกนในงานสมโภช
 ซึ่งแปลว่าเลี้ยงกน ซึ่งนายศิรและเครื่องสังเวทกชาคกลวยไม่ได้ แปลว่าเทวคา
 และผกชอยกนกลวย จึงเหลือเช่นเคาคิดมาในลตทพิธิตามประเพณี เมื่อข้าพเจ้าไป
 อดเคยเขาก็กถวยหินเบนชนเล็ก ๆ อย่างที่เสียบไว้ในบายศร์มาให้ข้าพเจ้ากิน เรา
 มาเห็นห่างจากกนกลวยเพราะมีของอย่างอื่นที่แปลก ๆ กน กลวยจึงตกชอกกลวยเป็น
 ของเหลวไปค้วย มีมาก คงกนอยู่ตามปรกติแต่พวกเทวคาที่เขาเข้าไปสังเวทเท่านั้น
 ในงานพิธีของชาวอินเคยเขาประดับสถานที่ด้วยกนกลวยก็เคยเห็น ลางที่ไซ้กนหรือ
 ไยมะม่วงประดับก็มี สอดถามเขาว่าทำไมจึงใช้กนกลวยและไยมะม่วงประดับก็แจ้ง
 ว่าเป็นเครื่องหมายแห่งสิริมงคล ในพิธีใหม่กนทกเกี่ยวกับงานวิวาหมงคลดังที่ข้าพเจ้า
 ไปได้เคยเห็นเขาทำในกรุงเทพ ๆ ก็มีไยมะม่วงอยู่ในพิธีค้วย สอดถามเพื่อนชาวอินเคย
 ซึ่งเขาทำหน้าที่เป็นพราหมณ์โรหิตในกน ก็ไม่ได้ความอะไรยิ่งไปกว่าว่าเป็นสิ่งทม
 กำหนดไว้ในพระเวทถว่าเขามงคล คิดว่าเคิมจะเกี่ยวกับเรื่องกิน แต่เลือนความ
 หมายมานานแล้ว จึงเหลือแต่กนและกนไยไซ้เป็นเครื่องประดับคกแต่ง ซึ่งเป็น

สิริมงคลเท่านั้น คิดเห็นเช่นนั้น จะถูกหรือผิดก็ไม่ทราบ

เสื่อเสนาภฏ ที่กล่าวมาข้างต้น คือเสื่อตีพิมพ์มีลายเป็นหน้าสิงห์ เคยมีแต่ง
ในกระบวนแห่ของหลวง ท่านผู้ใหญ่ยกให้ทราบว่า เสื่อเสนาภฏ “เดิมเป็นเสื่อตี
พิมพ์สลลวยเป็นลายมีสีแดงเหมือนหน้าหมากมากกว่าสีอื่น ที่คอและข้อมือเป็นลาย
หน้าสิงห์ขยับ ตามตัวเป็นลายเกล็ดเกราะ ที่แถวคอและชายเสื่อเป็นลายขอย จะสั่ง
ทำมาแต่ไหนหาทราบไม่ ครึ่งผืนจึงจัดทำขึ้นใหม่เอาเอง ลวดลายไม่ทำลายเกล็ด
เกราะที่ตัวเสื่อ เพื่อให้งานน้อยลง คงเป็นเสื่อพนสัมผัสลายแต่ที่คอข้อมือ และขลุ่ย
รอบชายทำด้วยวิธีตัดผ้าสีต่าง ๆ ประยักทับ”

กองกะละบาด ในปะทานกรมของกระทรวงศึกษาธิการเขียนเช่น “กลายาต”
อธิบายไว้ว่าอยู่ยามตามไฟ และว่าคำมาจากคำออกกลายาต คือลูกไฟที่ตกลงมาจาก
ฟ้า ซึ่งเราถือเป็นอัศจรรย์ไว้ เพราะตกลงที่ขานใคร อาจเกิดไฟไหม้ก็ได้ คุุไม่น่าจะ
นำเอามาใช้เรียกแก่เรืออยู่ยามตามไฟเห็นจะเป็นเคื่อง่ายไป คำกลายาตพบในหนังสือเก่า
เห็นเช่นเรื่องหมายสังขวิชัยแฉกเมืองว่าให้มี “นั่งกลายาต” อยู่บ่อย ๆ และ
เขียนเป็นต่าง ๆ กัน ถือเอาแน่นอนไม่ได้ ในหนังสือเรื่องฟ้ากั้นทวมงคล ซึ่งพระสาร
สาส์นพลชั้นี (ยี่.อี. เวยร์) เป็นผู้แต่งกล่าวไว้ในตอนพระราชพิธีโสกันต์ว่า
ริมทางหลังราชวงศ์ออกไป มีทหารแต่งตัวอย่างทหารโบราณนั่งรวมกันเป็นหมู่เป็นรูป
สามเหลี่ยมเรียกว่า “นั่งกรลายาต” นั่งเป็นรูปสามเหลี่ยมคือ แถวหลังนั่งเรียงกัน ๕
คน แถวถัดมา ๔ คน ๓ คน ลดจำนวนหล่นลงมาเช่นลำดับจนถึงคนเดียว รวมด้วยกัน
๕๕ คนแล้วอธิบายที่มาของคำว่า กระลา อาจมาจากคำเขมร แปลว่า หมู่ ว่ากอง
หรือไม้ก่มาแต่คำกลา หรือกลายา ในภาษาสันสกฤต คำแรกแปลว่าส่วน ว่าชั้น
คำหลังแปลว่าหมู่ ว่า แถว คำกระลาอาจหมายความว่าหมู่ทหารเดินเท้าก็ได้
ที่อธิบายไว้หนักเป็นแต่สันนิษฐานคำ ซึ่งอาจถูกหรือผิดก็ได้ ข้าพเจ้าเคยถามสวามิ
สติยานันท์ขจรว่า กลายาตมีคำในภาษาทางอินเดียบ้างไหม แยกตอบว่ามีคำกลายาต
ในภาษาเขมรกลาแปลว่ากล้วย ปีตรแปลว่าใบ รวมกันแปลว่า ใบกล้วย ตาม
ธรรมเนียมของชาวอินเดีย ถ้ามีงานใหญ่คนไปประชุมกันมาก เขามักเอาใบตองป็นิ่ง
เพราะจัดหาเสื่อเสาดอาสนะให้นั่งกันไม่ได้เพียงพอ คุุเข่าที่ เพราะนั่งกลายาตก็เป็นนั่ง

กันมากเป็นหมู่ ๆ จึงต้องนั่งบนใบตองหรือกลาบัตรแทนเสื่อ แต่นั่งเป็นทางสั้นนัยฐาน
 อีก ไม่มีหลักฐานยืนยืนยังไปกว่าที่กล่าวมานี้ ตกกว่ากลาบัตรเขียนอย่างไรแน่
 ต้องตราไว้ที่ เพราะยังไม่รู้ว่าเขาหมายความว่าอะไร ใครจะเขียนหนังสือว่าอะไรก็
 เขียนไปตามความคิดที่คิดว่าเห็นจะถูกก็ไต่สัคคไค้ ถึงในที่ปทานกรรมทวิธาไม่
 เกรงใจทั้ง ๆ ที่ซาฟเขากเป็นกรรมกรอยู่ด้วยคนหนึ่ง ก็ต้องบอกว่า เป็นเรื่องสั้นนัยฐาน
 เหมือนกัน แต่เมื่อให้เขียนเป็นกลาบัตรว่าเขียนแน่ และยังไม่วความหมายได้สนิทใจ
 ก็ต้องเขียนไปตาม ถ้าผิดก็เอาใหม่ ประหลาดอะไรก็ขเรื่องของคนทำ แม้ผิดถาคณ
 โทษมากถือว่า เป็นกรรมเนียมกันมาว่าถูกมันก็ต้องถูก เพราะตัวหนังสือเป็นแต่เครื่อง
 หมายแทนเสียงพูด เสียงพูดก็เป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ว่าเสียงอย่างนั้นหมายถึงของ
 อย่างนั้นหรือสิ่งนั้น เมื่อคนฟังส่วนใหญ่เข้าใจความหมายตรงกันก็คนพูดมุ่งหมาย
 ไว้ คำนั้นถูกต้องเป็นภาษาเพราะเข้าใจกันดี

ที่ท่านผู้ใหญ่ว่า “เช่นราชวงศ์ลอมพระยาข้างเผือกซึ่งเขียนไว้ทวิคยม”

ล้างท่านอาจจะไม่ทราบว่าวิคยมอยู่ที่ไหน และทำไมจึงต้องอ้างรูปภาพทเขียนไว้ทวิค
 นัน วิคยมเป็นวัดโบราณสมัยอยุธยาอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ
 ผิงซ้ายตลตาด่านรถไฟขึ้นไปไกลอยู่ เป็นวัดร้างมานานมานานแล้ว แต่จะร้างมาเมื่อไรไม่มี
 ใครทราบ ที่หนึ่งในวิหารหรือโบสถ์ของวัดนี้ มีภาพจิตรกรรมเป็นฝีมือสมัยอยุธยา
 เขียนเป็นเรื่องกระบวนเสด็จพยุหยาตราของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยนั้น สมเด็จพระ
 พระยาคำรงราชานุภาพเมื่อครั้งเป็นเสนาบดีกรมราชบัณฑิตวิคยมเสด็จไปทอดพระ
 เนตรเห็น แล้วโปรดให้ช่างไปจำลองภาพที่ผนังมาเก็บรักษาไว้ในหอพระสมุดวชิร
 ญาณ เพราะทรงเห็นว่าระรักษาภาพของเดิมไว้ในที่นั้นต่อไปไม่ได้ อีกไม่ช้าวัดนั้น
 ก็จะถูกน้ำเซาะทะเลหายไป ความก็เป็นจริงตามนั้น ในบัดนี้วิคยมมีแต่ชื่อ ไม่มีอะไร
 เหลืออยู่นอกจากจะทรายว่าวัดนั้นเป็นวัดมาก่อน สมุดภาพที่จำลองมาจากวัดวิคยมนี้ มี
 ประโยชน์แก่นักศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะอาจจะทราบได้จากในนั้นว่าจักรวรร
 เสด็จพยุหยาตราครั้งในสมัยนั้นอย่างไร พวกทหารเหล่าต่าง ๆ แต่งตัวกันอย่างไร
 และความรู้อื่น ๆ อีกหลายประการเมื่อสงสัยก็ได้อาศัยภาพจากสมุดเล่มนั้นเป็นเครื่อง
 กิจค้นหาความรู้ต่างอย่างได้สะดวก ควรที่ผู้ใฝ่ใจในความรู้อะไรเรื่องเก่าในชาติของตนเอง

จะรู้สึกในพระกรรณาคณสุมเท้จกรมพระยาคำรงวรชานุภาพ ที่ประธานมรดกอินมีค่าไว้ให้แก่คนในรุ่นหลัง

เรื่องประญาท ธงจระเข้

ประญาท คือ ธงสี่เหลี่ยมผืนผ้า เรียกกันสามัญว่า ธงตะเข้หรือธงจระเข้ เพราะโดยมากในธงมีรูปปลั้ตัวอย่างนั้น คิดว่าธงจระเข้ ก็คือธงมังกรนั่นเอง ทางธิเบตเขามีธงมีมังกรเรียกว่าลึงคะ แปลว่า ธงมังกร สำหรับใช้ปักในพิธี ก็มาเข้ารูปกับธงจระเข้ซึ่งใช้ปักกัขราวชาติ ธงจระเข้และราวชาติมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร จะเอาไว้กล่าวทหลัง ทথাพเจ้าคิดเห็นว่าธงจระเข้คือธงมังกร ก็เพราะเห็นว่าจระเข้และมังกรแต่เดิมจะเป็นสัตว์จำพวกเดียวกัน ถ้าจะแย้งว่า จระเข้กับจระเข้ มังกรกับมังกร มันเหมือนกันเมื่อไร คำมังกรของเดิมเป็นภาษาอะไรและหมายความว่าเป็นสัตว์มีรูปร่างอย่างไรก็ช่าง รู้เท่าที่รู้อยู่คนก็พอแล้ว คิดอย่างนั้นก็กไม่ผิด เพราะความไม่เป็นที่พอใจทำให้สหายใจคิดเหมือนกัน แต่ว่าชาวพเจ้าเลือกถือ ถ้าเขนเรื่องทথাพเจ้าอยากรรูรัธำยไม่รุกรำคานูใจ ต้องแสค้นหา ใคความรู้อย่างไร ก็เอามาตีแผ่ให้ผทสนใจใ้รวมความรูไปกัขชาวพเจ้าด้วยกัสหายใจชนอื่กเอาไว้ ไม่ระบายแสดงออกมาถึผลวิสัยธรรมตาของคน ส่วนเรื่องจะถูกหรือผิดแค้ไหน ก็แล้วแต่คนหาข้อเท็จจริงเอามาใ้ ถ้าใ้ใครมาหมทจกก็เกิดไปทางทถูกมากกว่าผิด ถ้คนหาใ้มาหมทพร้อม เรื่องถึหมทมากกว่าถูกเขนธรรมตา เขนเรื่องของคนขำ ๕๐๐ จำพวก ถ้าไม่สนใจเขนขำอย่างงั้น ก็ต้องสนใจเขนขำในทางเรื่องอื่น มันต้องมาทาง ๆ กัน เมื่อขำเหมือนกันหมท ใครก็ใ้ไม่เห็นว่ำใครเป็นขำและไม่สนุกระไร

ทথাพเจ้าคิดเห็นว่าจระเข้และมังกรแต่เดิมเป็นสัตว์จำพวกเดียวกันก็เพราะมังกรเป็นคำเพี้ยนจากคำมกรในภาษาขำดีและสันสกฤต เขาหมายถึสัตว์รำยอย่างหนึ่งเป็นสัตว์ในนินาย มีลักษณะเป็นสัตว์สี่เทนนาสะเทินบก รูปมังกรทเขนธงเครื่องหมายของพระภำมเทพซึ่งเรียกว่า มกรเกต ก็เขนเป็นสัตว์บกครวงสี่ตัวน้า คันดในพจนานุกรมสันสกฤตอื่กฤษทงทฝรั่งและทชาวอินเดียทำกัขอกว่ำ เป็นสัตว์ในนินาย แต่ว่าลางท้หมายถึจระเข้ก็มี ใน Dowson's Hindu Classical Dictionary

อธิบายมัจกรว่า “เป็นสัตว์ทะเลขนาดใหญ่ เข้าใจกันว่าเป็นพระเซ่ปลาฉลาม ปลาโลมา หรือสัตว์อื่น ๆ ก็มี แต่เห็นจะหมายความว่า เป็นสัตว์ในนิยาย” เป็นอันแสดงว่ามัจกรและพระเซ่เป็นสัตว์จำพวกเดียวกัน มัจกรจึงเกิดสืบสนขึ้น ในภาษาสันสกฤต หมายถึงพระเซ่กโต ที่เราเรียกมัจกรจีน ซึ่งมีตัวยาวเหมือนงูว่ามัจกร เพราะไม่ทราบว่าเรียกว่าอะไร แต่เห็นหัวของมันมีเขา และมีขาสี่ขาเหมือนพระเซ่ เหมือนรูปสัตว์มัจกรของจีนก็จึงเอาเขาค้ามัจกรมาเรียก

ท่านผู้ใหญ่เคยบอกเป็นความเห็นแก่ข้าพเจ้าว่า “มัจกร อาจารย์จิลเคอร์ แปลว่าสัตว์ร้ายในทะเล อาจารย์โมเนย์วิลเลียมส์ ว่า ลางที่ก้เขาไปคลุกกับพระเซ่ ตามที่ชาวเซนต์เห็นชอบกลหนักหนา ด้วยมัจกรจีนก็เห็นมีสองอย่าง อย่างหนึ่งหน้าคล้ายสิงห์โต ด้วยตัวยาว เป็นงูมีคัน อีกอย่างหนึ่งหน้าคล้ายพระเซ่ ตัวสั้นไปข้างพระเซ่ แต่อย่างหลังนี้ พวกเราที่เล่นลายครามเขาคิดสันว่าเป็นมัจกรญี่ปุ่น จะอย่างไรก็ตามที่แต่ที่เคยเห็นของจีนในสิ่งอื่น มีมัจกรหน้าพระเซ่อยู่จริง ๆ ทำให้เข้าใจว่ามัจกรหน้าสิงห์โตเป็นของใหม่ หน้าพระเซ่เป็นของเก่า มัจกรของไทยเราก้เป็นพวกพระเซ่ ฤ็พระราชาลัญจกรซึ่งโปรดพระราชทานราชบัณฑิตยสภาลงมา อันใดจำลองดีหนึ่งดีอรุ่นเก่าของหอสมุดคนเกิด เมื่อความเป็นไปอย่างว่านมีอยู่ ธงพระเซ่ก็คองมัจกรนั่นเอง ผิดกันแต่เขียนเป็นพระเซ่จริง ๆ ก็เขียนใส่ใส่ไปเล็กน้อยเท่านั้น เปรียบเหมือนราชสีห์มีตัวจริงอยู่แต่ ๆ ยังก็ดแปลงใส่ใส่เป็นอะไรไปไต่ ไกลกว่าพระเซ่ก็มัจกรไปเสียอีก”

ที่ในหอพระสมุดวชิรญาณมีตู้พระคัมภีร์ระจกอยู่ตู้หนึ่ง ย้ายย้ายไว้ว่าสร้างในสมัยกรุงธนบุรี ที่เบื้องกลางฉลกลเป็นลวดลายคึกไว้เป็น๒คาน คานซ้ายเป็นรูปมัจกรชนะนคมีเขา ๒ ตัว คานหน้าแบ่งเป็น ๓ ตอน ตอนซ้ายเขียนเป็นรูปช้างนำ เพราะตัวไม่มีเกือก และมีหางอย่างปลาตอนกลางเป็นรูปมัจกรมั่งวง ในตอนที่ท่านผู้ใหญ่เมตตาศึกษาแจ้งว่า “ไต่เห็นหนังสืออะไรเจ็บใจเหลือเกินจำไม่ไต่คนไม่พบ เป็นหนังสือฝรั่ง เขาว่ามัจกรทำกินมีหน้าเป็น ๓ อย่าง เป็นช้างอย่างหนึ่ง เป็นแพะอย่างหนึ่ง แล้วเป็นอะไรอีกอย่างหนึ่ง จำไม่ไต่คิดตามก็เห็นจริง ทว่าเข็นข้างกลางกษณะนคทำมั่งวงมั่งงา ในประเทศชระวามุกคณ ในเมืองเราก้มีทษุมเรือนแถวพระชินราชเข็นคณ ทว่าเข็นแพะกลางกษ

ชนิดที่ทาคล้ายหวนาคแต่มีเขา แล้วขยุ้มากาลวันหนึ่งมาทหอบพระสมุทวชิราวุธเห็น
คล้ายรศนาไบหนึ่ง เขาผลึกสำหรับติดไว้ทโตชา เป็นรูปมังกรทง ๓ ด้าน ยกทำหัว
ไปด้านละอย่างลงกนโตกยทเห็นฝรั่งเขาว่าไว้นั้นหมคทที่เคย ยิงนกโตว่า ข้อไทยเรา
กรูเหมอนกน แต่คนนเคยวนจะเอาไปไว้ทไหนไม่ทราบ ”

นอกจากท่านผู้ใหญ่บอกให้ทราบว่ามีงกรและจระเขเป็นสัตว์เจ้าพวกเดียวกัน คือ
มายังมีเมตตาส่งหนังสือพิมพ์ประมวลวัน ลมยบลงวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๑
มาให้ ในนั้นมีเรื่อง เช่นตยอช นักบุญผู้พิทกษกรงของกฤษ กำลังฆ่าสัตว์ครากอน
(dragon) ซึ่งแปลว่าตัวมังกร และลางที่เขียนเป็นรูปมีปีกด้วย ถ้าไม่มีปีกโดนจะเกาะ
ไว้ มังกรจีน ฝรั่งเรียกว่า ครากอนจีน (Chinese dragon) ในหนังสือพิมพ์ประมวลวัน
ฉบับนั้น ยังจำลองรูปเช่นตยอชกำลังคล้องสัตว์ครากอนมาคพิมพ์ไว้ด้วย สัตว์คราก
อนในนั้นเขียนเป็นจระเขเไวเอง ถูกกยทศาคศระเนไว้ว่า มังกรและจระเขเเป็นสัตว์
เจ้าพวกเดียวกัน เราเห็นสัตว์ของจีนรูปคล้ายงแต่ทคนเห็นมันไกลกยทศตัวคล้ายจระเข
ของอนเคย เรากคงซอให้เป็นมังกรด้วย ในที่สุดความหมจยอย่างเก่ำหาย ไปคง
เหลือแต่กเป็นมังกรของจีนอย่างเคย นายหลินยู่คัง กล่าวไว้ในคำนำหนังสือ Made
is China by Cornelia Spencer ว่ามังกรไม่ใช่อนไกล คือจระเข ในนิยายนเอง
ถ้ายกเวนเขาและหนวคของมังกรแล้วมังกรก็จระเขเเต็มประค มังกรชอยนำจระเขเ
ชอยนำ เลยมังกรก็มีลักษณะเป็นเคยจระเขเ ยิ่งกว่านั้นเพคานปากของมังกรก็เป็น
เส้นรว ๆ อย่างจระเขเ มังกรมีปราคฏควมเมอนามาเวลอันมกไม่เห็น อย่างเคย
กยทจระเขเ ถานามากจึงจะพย เลยกลายเป็นสัตว์ลกลบ นกเห็นจระเขเไล่สเป็น
มังกรไป

จึงจระเขเเคยเห็นเขียนเป็นรูปคน มีทอนลางเป็นปลาคองออกกมี นเห็นจะเป็น
ใหม่แต่กเขาท เพราะไปเขเเวองกยทจระเขเซึ่งในคำไทยเคยมักว่าเงอก หมายถึง
จระเขเ ใช้กนอยู่แพร่หลายทงไทยในประเทศพม่าและไทยในประเทศจีน ไทยในแคว้น
คังเกยและในภาษาจีนเรียกจระเขเว่าหงก ซึ่งตรงกยทคำว่าเงอก ทเงอกของเราเป็น
คนคั้งปลาเขเใจว่าเขาคำเงอกมายกให้แกสัตว์อย่างน คังเป็นเวองไปคมาจาก
ต่างประเทศทงตะวันตกไม่มีทสงสย เราจึงเรียกสัตว์คั้งคนคั้งปลาว่าเงอกคน

18/04/2565

เพื่อให้ผลกบเจองกของเร ที่ในตำนานของชาติไทยเดิม ย้ายลาวกล่าวว่า
 พระยานาคสองตัวอาศัยอยู่ที่หนองแอส คือในแคว้นยูนนานเมืองไทยเดิมเกิดวิวาท
 กัน พระยานาคตัวหนึ่งจึงละที่อยู่ไปหนองแอส เขาอกไกลเย็นทางลงมาทางตะวันออก
 เคียงใต้ เกิดเป็นแม่น้ำโขงขึ้นนั้นก็คงเป็นเรื่องชาติไทยเดิมวิวาทกันแล้วยกพวกลงมา
 พระยานาคในทัน ก็คือพวกเจองก คือครึ่งสัตว์ครึ่งเงือก (ไก่แก่จระเข้) และ
 ครึ่งงู พระวรรณหรือที่เราเรียกว่า พระพิรุณ และทรงนาคเป็นพาหนะ ถ้าว่าดังพระ
 วรรณของอินเดียก็ทรงมังกร (มังกร) เป็นพาหนะ ซึ่งในหนังสือ Religions of India
 by Sten Konow & Poul Tuxen, p. 38. กล่าวว่าทรงจระเข้เป็นพาหนะ ยิ่งกว่านาค
 มีหน้าทให้หน้าฝน มังกรของจีนก็มีหน้าทเช่นเดียวกัน ยิ่งกว่านั้น มังกรมีหนวดที่คาง
 อย่างแพะและพระยานาคก็มีหนวดคางเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นเมื่อรวมความก็เห็น
 ได้ว่า มังกร นาค และเงือกเป็นสัตว์ในนิยายพวกเดียวกัน และมีญาติของมัน
 เป็นสัตว์ตัวจริงอยู่ในโลกนี้คือจระเข้และงูนั่นเอง

รูปขยาบเป็นสีเหลี่ยมผืนผ้าอย่างธงจระเข้ทรายว่ามีใช้กันอยู่มาก ทางภาคพายัพ
 เขาเรียกว่าตุง คือ ธง เป็นธงผืนผายาวมาก ถึงกบยตองไซไม่ใผ่ทั้งล้าเป็นคนสำหรับ
 ผูกให้ห้อยยาวลงมา รูปธงชนิดนี้ก็เหมือนกบยตองเงินที่ ใช้ปักในงานพิธีอะไรของเขา
 ธงที่เรียกว่าตุงนี้ ททำยอเป็นขนาดเล็กก็มี ใตความว่าเขาใช้ปักกบยวราชวัติ และมี
 ปักคนกถวยคนอชยควย ถูกมาเขาเรื่องกบยทเวาปักธงจระเข้ จะผูกคนทตุงเป็นผืนผา
 เหยย ถ้าอย่างคกบยทกระคายคคเป็นลวกลาย ก็รายธงชนิดนี้มาจระมาจากคคิมหายาน
 ทางจีนและธิเบต เพราะมีเคาคตุงกลาวมาข้างตน มาเขาเรื่องกบยทเวาปักธงจระเข้
 ของเร แต่ข้าพเจ้ายังไม่มีความรู้เรื่องเหล่านี้เพียงพอที่จะปักใจเขอลงไปทีเดียวใต
 สอดลวามชาวพายัพว่าปักตุงเพื่อประโยชน์อะไร ก็ไตรบคอบว่า เพื่อใช้เป็นขนใตใต
 ขนสวรรค์เมื่อตายแล้วยงทำยาวเท่าไรยงตุงใตใตขนสวรรค์ใตสะตวก ข้าพเจ้า
 อยากรจะคคิว่าธงจระเข้คคตุงตุง เคิมจะเป็นธงเกยวควยเรื่องคาคาเลขยนต์สำหรับ
 ปักกบยทเวาปักกบยราชวัติ หากแคเลอนมาจนลมนคนเหตุเลยแล้ว ึ่งกลาย
 เป็นเครื่องประคคิในพิธีไป เห็นจะเป็นธงลักษณะเดียวกับธงพม่าที่ฝรั่งเรียกว่า prayer
 flags หรือธงมนตซึ่งในหนังสือฝรั่งเล่มหนึ่ง (Scott's The Burman, p. 188)

อาจหาญถึงเพียงนี้ เพราะท่านกล่าวว่าอย่าท้อลงความเห็นวินิจฉัยเรื่องใด ๆ เมื่อยังไม่ได้ข้อเท็จจริงมาสนับสนุนใดเพียงพอ ข้าพเจ้าเขียนเรื่องราวชีวิตก็เพื่ออยากดูว่าชีวิตที่แปลว่าอะไรกันแน่ เมื่อยังไม่ได้ความชัด เพราะไม่ลงเนื้อเชื่อใดสนิทใจว่าชีวิตในความเดิมแปลว่ารัชของพระราชา ก็ต้องพิจารณาค้นหาข้อเท็จจริงกันทุกแง่ทุกมุม เท่าที่จะค้นหามาได้ เพราะในการศึกษาหาความรู้ไม่ว่าเรื่องอะไร เราต้องเริ่มด้วยการค้นหาข้อเท็จจริงกันเสียก่อน ไม่ใช่รีบเหาะตามความชอบใจด้วยมีความลำเอียงอยู่ก่อนแล้ว เมื่อได้ข้อเท็จจริงมายังไม่เพียงพอและไปท้อวินิจฉัยเข้าก็โตเท่าที่หมกข้อเท็จจริงอยู่ และข้อเท็จจริงที่มอยุ่นอาจถูกหรือผิดก็ได้ แต่ว่าจะเป็นอย่างจริงใจท่านให้คิดเห็นไปคามนนั้น แล้วมองไม่เห็นข้อเท็จจริงอื่น ๆ ท้ออาจมีอีกความที่กล่าววนข้าพเจ้ากรู แต่ว่าจะรออยู่จนกว่าค้นหาข้อเท็จจริงได้อย่างพอใจ ข้าพเจ้าก็อาจจะยังไม่ได้เขียนเรื่องนั้นจนกใด ที่ข้าพเจ้าท้อลงความเห็นในความหมายของคำราชวดีอย่างนี้ ก็เพื่อขอความช่วยเหลือจากท่านท้อ ท่านจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้าพเจ้า ก็จะได้ทราบว่าข้าพเจ้ามีความเห็นเป็นอย่างไร แล้วมีเมตตาเขียนเพิ่มเติมมาประทับความรู้บ้าง เช่นการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ไม่ใช่ให้ข้างเดียวหรือรับเอาข้างเดียว ถ้าทำได้อย่างนี้ ข้าพเจ้าและรวมทั้งคนอื่น ๆ ด้วยที่สนใจ ก็จะได้ความรู้เพิ่มเติมขึ้นอีก นานาชาติที่เจริญแล้วมีสมาคมอะไรก็ทำอะไร ก็เพื่อให้ผู้หรือผู้สนใจเรื่องจำพวกเดียวกัน ได้มีโอกาสส่งความคิดเห็นของคนอื่นบ้าง และได้ถ้อยและเปลี่ยนความรู้เห็นกัน เพราะ “คนเกี่ยวหัวท้าย สองคนเพื่อนตาย” ถ้าฟังตัวคนเกี่ยวไม่ใช่คำสาคาที่รู้รู้ได้ตลอดทุกอย่าง ต้องอาศัยกันหลายแรงหลายปัญญาช่วยกัน และต้องมีแย้งมีแข่งกันในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ปัญญาและจิตใจให้บรรลุผลแห่งความดีงามและความจริงอย่างนั้นความรู้จึงจะเจริญงอกงามได้ ถ้ารู้แต่ว่าหงแห่นขบขังความรู้ หรือรู้ก็ได้แต่คิดหรือขัดแย้งเพื่อทำลายถ่ายแยก โดยไม่ได้เหตุผลข้อเท็จจริง เอาแต่เรื่องอารมณ์และเรื่องควมเชื่อว่า รู้อย่างนั้นก็ไม่มีรู้นตนเอง หรือถึงว่ารู้อากก็เขินไม่รู้เหมือนกัน เพราะความรู้นั้นไม่เป็นประโยชน์เกิดเป็นความสุขแก่ตนและแก่ใคร และข้าพเจ้าไม่ต้องการความรู้ความเห็นชนิดที่ท่านกล่าวว่า “เมื่ออยู่ในท่ามกลางของผู้มากหมอกก็มากความ ก็ไม่ได้ความฉลาดเป็นความรู้ ใด

กแต่ความสับสนยุ่งเหยิงเป็นเมฆหมอกมัวๆ” เท่านั้น นักไปรษณีย์ ความรู้อย่าง
 เรื่องราชวงศ์นั้นจะรู้เอาไปทำไม เพราะไม่เห็นเป็นเงินเป็นทองมองเห็นประโยชน์ใช้
 มันได้เฉพาะหน้า แต่ทว่าสิ่งที่เงินเป็นทองนั้นตลอดจนความรู้ ข้าพเจ้าก็ต้องการ
 เหมือนกัน แต่ต้องการมันแค่เข่นขี้จืด เพื่อนำไปสู่ความมั่งคั่งแห่งชีวิตและจิตใจ
 ได้สะดวกเท่านั้น ไม่ใช่ยักถ้อเอาตัวเงินตัวทองหรือวิชาความรู้เป็นผลของความสับสน
 หามีได้ เพราะข้าพเจ้าไม่ต้องการเพียงมีชีวิตและความเป็นอยู่เมืออิ่มแล้ว เหมือนทใน
 หนังสือที่โดยเทศกล่าวไว้ และข้าพเจ้าจำได้เลาๆ ว่า “การกิน การนอน การ
 เสพเมถุน ๓ ประการนี้ คนและสัตว์มีเท่ากัน”

ข้าพเจ้าพบคำไทยในภาษาถิ่นทางพายัพมีจิตไว้ในสมุดคำ ซึ่งหอสมุดแห่ง
 ชาติได้มาจากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ในนั้นมีคำ ว่า แปลว่าวัด (คำกริยา)
 และให้ตัวอย่างไว้ว่า วาคลอง แปลว่า วัดทาง (มอญเรียกทางว่าคลอง) เมื่อ
 แปลว่าวัด คำว่าวัดวากก็เป็นคำเดียวกันก็ไม่แปลก เพราะคำคู่หูช้องกัน ในภาษา
 ไทยมักผันเสียงตัวหลังเพื่อให้สะดวกปาก มีตัวอย่างอยู่เต็มไป เช่น หยกคอยู่
 รยวรา หนึ่งแน่ เข่นต้น เมื่อควาเป็นคำเดียวกัน และเป็นคำกริยา วัดวาทเข่น
 คำนามในคำว่าวัดวาอาราม จะเป็นคำเดียวกันบ้างไม่ก็หรือ แล้วคิดไกลไปควย
 อำนาจแห่งความนึก และความเพื่องฟังในความรู้อัน วัดวาอารามที่สร้างขึ้นก็คองวัด
 เนอที่ทกำหนดเข่นขอบเขต แล้วเอาคำวามาใช้เข่นวาคอกกำหนดขอบเขตความยาว
 ทวัดได้ว่าเท่านั้นเท่านั้น ในภาษาไทยใหญ่มีคำ แวควาต แปลว่ากันว่าลอมตรง
 กันกับคำแวคล้อมของเรา ในภาษาไทยใหญ่มีคำวัดทหมายความถึงอารามเหมือนกัน
 แต่เขาบอกไว้ว่าเป็นคำทางไทยพายัพและไทยใต้คือเขา หากใช้เข่นคำเดิมของเขาไม่
 ถ้าเข่นนั้นวัดกัยแวควาคของเขา ในความหมายที่เข่นกริยา จะเป็นคำเดียวกันได้
 บ้างกระมัง ในภาษาชวามีคำ watas อยู่ในภาษาของเขาแปลว่าเขต ภาษามละยา
 เพี้ยนเสียง ว เป็น ข ไป แปลว่าคั่นน้าวหรือกอนคินทยกขินเข่นทางคิน ก็มาเข้า
 เรืองวัดกของเร้า จะพ้องกันโดยบังเอิญหรืออย่างไรจะงกไว้ แต่คใจคำวัดวาอาราม
 จะแปลว่าทซึ่งวัดเข่นกำหนดเขตขนไว้เข่นอารามจะไม่ได้หรือ อารามก็แปลว่าส่วน
 ขนเข่นทขนเทง และส่วนคองมีขอบเขตกัน ถ้าไม่มีขอบเขตกันก็ไม่มีส่วน (ค

เรื่องโรนาเรียกส่วนของข้าพเจ้า) ด้วยเหตุนี้วิชาอารามในภาษาไทยจึงเขียนสะกด
ค อกอยู่ ไม่ยอมเปลี่ยนเป็นวัตรหรือวัต (ว่ามาจาก วัต) เพื่อลากเข้าหาคำยาดี
เหมือนบางท่านที่ชำนาญบาลีสากลเข้าไปหา ถ้าวิชาหมายความว่ที่แวกล้อม คำ
ราชวัตซึ่งเดิมเขียนเป็นราชวัต และข้าพเจ้ายังอาจคิดแปลเอาว่าเป็นยันต์ที่แวกล้อม
จะไม่ได้หรือ แล้วทำไมจึงกลายเป็นหมายว่ารวกกันในพิธิ ในขั้นจะต้องกล่าวพวกพิง
ไปดังเรื่องเหลว

เรื่องเหลว

เหลวคือเอาไม่มาชดกัน เป็นรูปสามเหลี่ยม หกเหลี่ยม หรือรูปอย่างใดก็ได้
มีขนาดต่าง ๆ กัน ถ้าเป็นขนาดใหญ่ก็ใช้ ชักไม้ไผ่หรือหวายชดกันเป็นรูป ถ้า
ขนาดเล็กอย่างเหลวขี้ปากหม้อยา ก็ใช้ไม้คอกชดใช้กัน เขาว่าหม้อที่บรรจยา
ถ้าไม่ลงคาถามีเหลวขี้กันไว้ เมื่อผ่านบ้านเรือนหม้ออื่น ใคร ๆ หรือสิ่งใด ๆ ก็ถือ
อาจทำให้เครื่องยาที่อยู่ในนั้นเสื่อมคุณสมบัติ หายความศักดิ์สิทธิ์ได้ เขากลัว
ใครจะไปละลายละลายแก่วางยาจะโดยตรงหรือโดยปริยาย ดังนั้นจึงต้องขี้เหลวกันไว้
คาถามที่ใช้เสกยา และขี้เหลวหม้อยาใช้บรรจควัณโฆพทนายะพระเจ้า ๕
พระองค์ เป็นพน ทิพเศษออกไปมีท่านผู้เป็นทเคาวพญูหนงเมคตวาจมาให้เป็นคาถา
ดังนี้

“สพฺพาสีวิสชาติัน ทิพฺพนตาคทํ วิย”

“ยณฺนาเสติ วิสํ โฆมํ เสสณฺจายี ปริสุสยํ”

“อาณญฺเขตฺตมฺหิ สพฺพกฺถ สพฺพทา สพฺปลาณินิ”

“สพฺพโสปี นิวารติ ปริคฺตฺตมฺภณฺนามเห”

แต่ผู้ว่าไม่รู้ภาษาบาลี ว่าไปว่าไปก็กลายไปเช่นในวรรคต้นที่ว่า “ทิพฺพนตาคทํ วิย”
ก็กลายเป็น “ทิพพนตยาคทวิย” คือเปลี่ยนคำว่าตาคเป็น ยา ไป และใน
วรรคสุดท้ายก็ส่งสุดท้ายเป็น “เห” ก็แก้เป็น “หาย” ให้เข้ากับเรื่องยาที่
รักษาให้หายเป็นจำพวกเดียวกับคำสวาหท้ายของมนต์ ก็กลายเป็น สวาหายไป คำ
เหลวทางอีสานและทางพายัพเรียกว่า ตะเหลว นี่ย่าเพี้ยนไปจากคำ ตะเหลว ซึ่ง

แปลว่าตลกเหยียดหรือเป็นเรื่องลวกเข้าความ (Popular etymology) ก็ไม่
 ทราบ เขาใช้กับ ๔ มมนา หรือ ๔ ทิศ เช่นไปจับของที่กินไว้ ก็เอาทะเลวไปปัก
 ๔ มม แสดงว่ากินนมเชตเป็นทห้ามไม่ให้เขาไป “ผิงรงกัก ผิงทอญ ในโพรงกัก
 (ผิงโกน) หรือหนองน้ำวงปลาทิมควปลาบรูษณกัก ถ้ามีผิงแหงแทนก็มีเฉลวกับ
 หรือมีก้าหม่ามคหมายกรยไว้เป็นสำคัญ ซอวามผิงแหงแทนแล้ว” หรือ “ถ้ามี
 การจำเ็นสิ่งใดเกิดขึ้น เหมือนตั้งราชฎวเกิดช่วยไซ้ และจะทำการสวดพิธีขับไล่ผี
 ล้าง กำันและเข้าบ้านยอมเป็นผิงวอองราชฎวให้ไปประชุมกันทั่วทิศหรือที่ใด ๆ ทำ
 พิธีไล่ผีและทำประกาศห้ามมิให้ ผิงใดซึ่งอยู่ต่างบ้านต่างแขวง ล่วงเลยเข้ามาพัก
 อาศัยในหมู่บ้านที่พาผิงนั้นในชั้ว ๓ วัน หรือ ๗ วัน ทำเป็นข้ายจารกถกษว่า
 ห้ามมิให้ผิงใดเข้ามาในทะเลวกรยนี้ (เรื่องการปกครองของชนชาติลาว ชาว
 ตะวันออกของชนมทววิไชย (จีน) ในหนังสือวิญญาณ ตอนที่ ๒๕ ตุลาคม
 ร.ศ. ๑๑๕) ชาวนาในภาคกลางเมื่อชำระอกรวง ก็มีเฉลวรูปสี่เหลี่ยมหรือสี่ศก
 ไซ้แข่งปลาทุกทิศ ไปปักไว้เป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ว่า คนชาวนานานตงทองแล้ว
 อย่านำเรือหรือวัวควายเข้าไปเหยียบย่ำข้าวให้เสียหาย การปักทะเลวของภาค
 อีสานมักปักไว้สองข้างทางเป็นประตูเข้าออก บางทีในงานพิธีปักทะเลวและต้น
 กล้วยต้นอ้อยอย่างปักราชฎวไว้ เวลาอยู่ไฟตลอดกลุก ก็มีเฉลวปักไว้ที่เชิงบันได
 แล้วยังมีบายารอยตามมุมอีกด้วย (ดูประเพณีเนื่องในการเกิด) เมื่อเวลายกศพ
 ออกจากเรือนไปแล้ว ทางพายัพและอีสานเขาผูกทะเลววางประตู หรือปักไว้ที่
 เขตบ้าน ในบริเวณที่ไล่ซึ่งชา ในพระราชพิธีครีမ်ปวาย ก็มีเฉลวขนาดใหญ่ยอด
 ปักหม่าคา (เห็นจะเป็นอย่างกำหม่ามคหมายกรยของอีสาน) ปักสองข้างปากทาง
 ที่จะเข้าไปในบริเวณทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ถึงตรงนั้นพระยาขนิซึ่งชาจะต้องลงเดิน
 เข้าไป

ตัวอย่างที่นำมาอ้างข้างบน จะเห็นว่าเฉลว และราชฎวที่เป็นของจำพวกเคียว
 ๓/๐๔๒56
 กัน เดิมทีจะเป็นรวทวยกัน เฉลวจะเป็นรวททำขนิเป็นสังเขป ที่จะเห็นว่าทำเป็นรว
 จริง ๆ ก็เปลืองมาก เพราะที่ ๆ ก้นกว้างใหญ่ ทำแต่ย่อพอเป็นกริยามบอกให้รู้ว่า เป็น
 เขตห้าม เมื่อยกศพออกจากเรือนไปแล้วมีปักเฉลว ก็เป็นก้นรวไม่ให้ผลกลับมากดแยะ

จะกินจริง ๆ เพื่อกินผักไม่ได้ จึงกินควยเฉลว ซึ่งในถิ่นจะถือว่าเฉลวเป็นของ
 คึกคักดีเหมือนเช่นยนต์ควยในควย เฉลวขี้กหม้อยาของเราก็คงเหมือนกัน คอเครื่อง
 ของกินขึ้นเนื่องด้วยคาตาอาคม ถ้าใครไปเบียดหม้อยาเอาเฉลวออก ถือว่ายาน
 เสื่อมความขลัง เพราะฉะนั้นอาจจินตนาการเรื่องเฉลวได้ว่าเช่นเครื่องทำนบนเอง อย่าง
 หนึ่งเช่นรวกนททำยอพอให้รู้ว่าเช่นเซตห้าม อีกอย่างหนึ่งเช่นเครื่องกินของกินอย่าง
 เลขยนต์เป็นเครื่องห้ามผี อย่างนี้จะเช่นเรียกราชวดีกรรมัง ถ้าแปลว่าราชวดีว่ายนต์
 แวดลอมเป็นเซตกำหนด วันหนึ่งข้าพเจ้ากับเพื่อนชาวต่างประเทศ ๒ คนไปที่ โยสัด
 พรหมณเห็นเข้าฝั่งแฉงราชวดีไว้ เพื่อนชาวต่างประเทศคนหนึ่งถามข้าพเจ้าว่า
 ราชวดีและเฉลวเห็นเช่นอย่างไร เมื่อข้าพเจ้าตอบว่าเห็นจะเช่นอย่างเดียวกัน เขาก็
 บอกว่าเขาก็มีความเห็นเช่นนั้นควยเหมือนกัน แล้วเพื่อนชาวต่างประเทศอีกคนหนึ่ง
 เสริมชวนว่าเฉลวและยนต์เห็นจะมีที่มาเป็นพวกเดียวกัน ข้าพเจ้าก็เห็นชอบควย เพราะ
 ยนต์บางอย่างก็มีลวดคล้ายคล้ายเฉลว บัญหาจึงมีว่าเฉลวมักก่อนยนต์หรือว่ายนต์มี
 มาก่อนเฉลว ตรงนี้ยังคิดคอยไม่ตกลงใจ ที่เรียกราชวดีว่ารวก ถ้าไม่หคไปจาก
 คำรวกกาย ก็จะต้องเข้าใจว่าคำเต็มเห็นจะเป็นรวกตาไก่ เพราะเข้าคู่กันกับรวกตาเหลว
 คอรวกตาเหี้ยม คำว่าตาไก่ในภาษาไทยใหญ่ เขาหมายถึงรูปที่เป็นช่องสี่เหลี่ยม
 อย่างตาหมากรุก สิ่งที่เขาไม่ใส่สานเป็นตะแกรงรูปสี่เหลี่ยม แขนงไว้เห็นอเตาไฟ
 สำหรับเกี่ยของกินที่เฝ้าไฟ เช่นเนื้อ ปลา พริก เราเรียกว่าข้าว ไทยใหญ่เรียก
 อย่างเดียวกัน บางทีก็เรียกว่าตาข้าว คำว่าตะแกรงก็คงหคมาจากคำตาแกรง ใน
 ไทยใหญ่เขาเรียกตาข้าวว่าตาแซ ตรงกันกับคำของไทยชาวในแคว้นตั้งเกี่ย เพราะ
 ฉะนั้นสิ่งใดที่สานถักหรือไขว้กันมีรูปเป็นช่อง ๆ ก็เรียกว่าตาใดทั้งนั้น คำรวกก็คงหค
 มาจากคำรวกตาไก่ จะเป็นคนละเรื่องกับรวกกายที่แปลจากคำชาการ์ในชาติ หรือรวก
 คอทำอย่างรวกนเช่นเตาไก่ นั้นเป็นเรื่องนิกไปเห็นไป จะถูกหรือผิดอย่างไรแต่
 ท่านจะคิดเห็นเถิด

18/04/2566	ในโคลงนิราศนรินทร์แห่งหนึ่ง	กล่าวว่า
	“ถึงค่าน ๆ บ่ร้อง	เรียกทัก
	ตาหลังตาเหลวขี้ก	มีทไว้”

ที่แรกเมื่อเห็นคำตาเหลว ถิ่นกว่าเหลว นกว่าเขียนเหลวเป็นตาเหลวผิด แต่
ก็ไปฟ้องเข้าขบตาเหลวของอีสาน ฉั้นแปลง ส เป็น ย ตาเหลว ก็เป็น ตาแหยว
แหยวก็ไปใกล้เคียงกับเหยยว ทำให้คิดออกนอกคอกนอกกรวยไปได้อีก ถ้าจะผิดก็คง
เป็นผิดขณะนึกลากเข้าความ

ทำไมท่านจึงต้องมีเลขบอ กิ่งที่ในนราสร์นทร์กล่าวไว้ ก็เพื่องจะให้รูวาท
ตรงนั้นเป็นเขตห้ามไม่ให้ใครผ่านเลยไป ต้องหยดแหวให้ท่านตรวจเสียก่อน คนแต่
ก่อนน้อย คนที่อ่านหนังสือออก ถ้ามขายบอกไว้เป็นค้วหนังสือไม่มีใครได้ประโยชน์
นัก เพราะอ่านไม่ออก จึงทำเป็นเครื่องหมายอย่างอื่นบอกให้รู้ และสิ่งที่ทำไถ่ง่าย
ก็คอเอาไม้มาขีดเป็นรูปเลขบอไว้ คนสังเกตเห็นได้แต่ไกลว่าที่ตรงนั้นเป็นท่าน เป็น
จำพวกเดียวกับไฟบอกอาณาเขตสัญญาของเจ้าพนักงานจรรยา หรือเครื่องหมายว่า
คคกตตเป็นสชาวแกงพินลาชานานเป็นเกลยวขินไข่ แต่เป็นเครื่องหมายสากล จึง
เห็นเป็นเจริญ ส่วนเลขบอเป็นเครื่องหมายที่ยังไม่เจริญเพราะทำอย่างง่าย ๆ แต่ทั้ง
สองอย่างก็มีที่มาแห่งเดียวกัน เมื่อก่อนถาดของถาวจะขายเรือแพหรือโรงเรือนก็ใช้
ขบเลขบอไว้ขงหรือสังขังจะขาย ที่สังขังใช้เชิงปลาขบขบแทนก็ได้ คนผ่านไปมาให้เห็น
ได้แคไกล รู้ว่าเขาขบขาย พวกขบขบขบขบตามเขาบรรททขบขบขบขบขบขบขบขบขบ
มากมายหลายพวกและอยู่ห่างต่างถิ่น ภาษาที่พูดก็ผิดเพี้ยนกันจนต่างฝ่ายต่างก็
อาจฟังไม่เข้าใจกัน แต่พวกขบ
ขบ
ขบ
ขบ
ขบ
ขบ
ขบ
ขบ
ขบ

(Indo - China and its Primitive People by Capt. Henry Baudesson p. 193 - 194—
และลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ภาคที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๖๒ หน้า ๒๖ ว่าด้วยพวกขบขบ)
เครื่องหมายทุกถาวน ก็พวกเหลวนั่นเอง คิดว่าเรื่องเลขบอและราชวาทจะเนืองมาแต่
เหตุของกันก่อนที่วาท ในบริเวณนั้นห้ามทั้งคนและผีไม่ให้ผ่านเข้าไปตั้งที่ ในภาษาฝรั่ง
เรียกว่า taboo แล้วจึงกลายมาเป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ และเป็นเครื่องประคยในที่
หลัง เมื่อสมคนเหตุเดิมแล้ว ด้วยประการฉะนี้.

เรื่องกระบองแดง

ที่ในพิภพอันหนึ่งชาติมีกระของไม้ยืนต้นหนึ่งตั้งพงแสงไว้นั้น เป็นกระ
ของสงฆ์ที่แดงมีขนาดใหญ่และยาวเหมาะที่จะแบกมากกว่าที่จะถือ กระของนเป็นกระ
ของอาณัติที่สำหรับไปเก็บยาของหลวง ข้าพเจ้ารู้อยู่ว่าเมื่อก่อนนี้ ถ้าแพทย์หลวง
ต้องการเครื่องยาสิ่งใด ก็แบกกระของแดงไปเก็บเอาต้นยาที่เขาปลูกไว้ตามบ้าน
เจ้าของบ้านเห็นกระของอาณัติก็ยอมให้เก็บต้นยาที่ต้องการโดยดี ไม่มีใครกล้า
ขัดขวางเพราะกลัวกระของ อยากรู่ว่ามีความจำเป็นอย่างไรจึงต้องทำเช่นนั้น สืบถาม
ไปก็ไต่ความจากเพื่อนผู้สูงอายุคนหนึ่งซึ่งเป็นแพทย์มีชื่อเสียงทางวิชาแพทย์แผนโย
ราณ แต่บัดนี้ตายเสียแล้วโดยหลาย เขาเล่าให้ฟังว่า เติมเมื่อครั้งยังเป็นหนุ่มเขา
เป็นลูกหม้อยู่ในกรมหมอ เคยเป็นผู้ถือกระของแดงไปเก็บยาอยู่หลายคราว เมื่อก่อน
นั้นดาพอรบราชการสังกัดอยู่ในกรมโกลูกเมือโตขึ้นเป็นหนุ่ม ก็ต้องเข้ารับราชการสังกัด
ก็อยู่ในกรมนั้นเป็นลูกหม้อยู่ก่อน จนกว่าจะมีควมรักความชอบเลือนชนเช่นใหญ่เป็นโต
ขึ้นไปในกรมแล้วแต่เรื่อง เขาเล่าว่าเมื่อเขาเป็นลูกหม้อยู่ในกรมหมอ ต้องเข้า
เวรรับราชการขลุ่ย ๔ เดือน คือ ๓ เดือนเข้าเวรเดือนหนึ่ง คุ้มรับเงินเป็นเบี้ยหวัดขลุ่ย
๑๒ บาท กินของตนเอง ไปรกระปลูกไว้ควยว่านพุดถึงสมัยโน้นไม่ใช่สมัยนี้ เพียงแต่
สมัยเมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็ก มีอยู่ไฟเดียวคือเท่ากบ ๓ สดางค์ ในสมัยนั้น ข้าพเจ้ายังกิน
กล้วยเคียวได้ถึง ๒ ซาม และก็เป็นขามใหญ่ด้วยถ้าคิดถึงสมัยก่อนข้าพเจ้าขึ้นไป ใต้
เขยหวัดขลุ่ย ๑๒ บาท หรือเดือนละบาท ถ้าท่านไม่ใช้นักเลงเล่นเบยเล่นไป คือ เล่น
การพนันในสมัยนั้น ก็จะไม่รู้สึกเดือดร้อนในเรื่องใช้จ่ายอะไรนัก เพราะเป็นเรื่อง
ทำกันเองกินกันเองแทบทั้งนั้น หาเรื่องจับจ่ายใช้เงินได้น้อยเต็มที ถ้าจะพูดไป
ความเป็นอยู่เช่นนั้นมีความสุขสะควสบาย หรือมีความลำบากเดือดร้อนก็เป็นอย่าง
สมัยโน้น ความสุขความสะควสบายหรือความลำบากเดือดร้อนสมัยนั้น ก็อาจเป็นมี
มากหรือน้อยอย่างสมันตามส่วนของมัน คงตราที่ประคัมอกไม่ว่าคงใหญ่หรือคง
เล็กก็มต้องคานด้วยกันทั้งนั้น

จะเล่าเรื่องของแคงต่อไป เพื่อนของข้าพเจ้าเล่าว่า เมื่อเวลาเจ้านายประ
 ชวรแพทย์หลวงประกอบขบวนถวาย ถัดองค์การเครื่องยาลางพระนาคเป็นของสด ๆ หา
 ไม่ได้และไม่มียาขาย เช่น เถาหัวควน ใบพิมเสน เป็นต้น แพทย์เขารู้ว่าบ้านไหนมี
 ปลูกไว้ก็ให้พวกลูกหมูท่อยุ่ไปเอามา พวกที่ไปอย่างมากมีสองคน ส่วนเครื่องแบบ
 ตามที่ไซกันอยู่ ถอลิยมหรือธนะแสงสำหรับชุดและมีดสำหรับตัด และข้อสำคัญต้อง
 แยกกระของแคงไปถวาย เมื่อเจ้าของบ้านเห็นกระของอาญาสิทธิ์ ก็ไม่ขัดข้อง โปรดนัก
 เอาเองเดี๋ยวจะเป็นอย่างไร พอดีพอรายต้นยาที่ปลูกไว้จะไม่ตาย อาจะถูกขุดถูกตัด
 อย่างไม่ปราณีถึงเสียหายตายหมดก็ได้ ภายหลังพวกแพทย์เขามิเครื่องยาเตรียมไว้
 เสมอ ร้านขายยากมีมากจน เรืองไปหาเครื่องยาอย่างวิธนักเสียมไปเอง และมาเลิก
 กรมหมอมือในรัชกาลที่ ๖ กระของแคงก็เสียหายไปถวาย นเช่นเขียนอย่างที่เขาเล่า
 ให้ฟังเขาเล่ามาอย่างใดก็เขียนไปอย่างนั้น ไม่ได้สอบค้นอะไร เป็นแต่บันทึกเรื่องย่อๆ
 เอาไว้เพื่อไม่ให้เลือนและสูญหายไปจากความจำ.

ดอกไม้อูปเทียน

“สองมาเรียบดอกไม้ ถวายรูปเทียนทองไว้
พระบาทสร้อยสรพรเพชญ์ หนึ่งรา” (ลิลิตพระลอ)

ดอกไม้ธูปเทียน ๓ สิ่งนี้ ใคร ๆ ก็รู้จักว่าใช้เช่นเครื่องบูชา แต่ถ้าจะถามว่าของ
๓ สิ่งนี้มีความหมายสำคัญอย่างไร มีมาแล้วแต่เมื่อไรและชาติใดเป็นผู้คิดค้น
ข้าพเจ้าก็ตอบไม่ได้ตลอด ถ้าตอบเอาตามเหตุผลที่คิดเห็นก็พอจะตอบได้บ้าง ถูกผิด
อย่างไรแล้วแต่จะพิจารณา

ดอกไม้ จะกล่าวถึงดอกไม้ก่อน ดอกไม้นั้นใคร ๆ ก็รู้จักว่าเป็นสิ่งมีรูปและสี
สิ่งงดงามแปลก ๆ และต่าง ๆ กัน มีลักษณะสีชุ่มละเอียดอ่อนละมุนละไมลอลอตา ลาง
ชนิดก็ส่งกลิ่นหอมจริงใจชวนให้สดให้ชื่นชม มนุษย์ไม่ว่าชาติใด มีธรรมชาติเป็น
ความรู้สึกอยู่อย่างหนึ่ง คือ เป็นผู้รักสวยรักงาม รักความมีระเบียบ ความมีประสาธน์
เข้ากันของสิ่งต่าง ๆ แต่ความรู้สึกนั้นมีหลายอย่าง ประณีตบ้างแล้วแต่ความเจริญทาง
ความรู้สึกและจิตใจ ก็เมื่อดอกไม้มีความงามและความหอม จะหาสิ่งไรเท่าเทียมได้
ยากเต็มที โฉนมนุษย์จะไม่มีความรักดอกไม้เล่า กวเมื่อเปรียบความงามของสตรี
ก็มักอ้างดอกไม้ขึ้นมาเปรียบ สิ่งใดจึงถือว่าเป็นยอดแห่งความงามในภาษาอังกฤษก็
ยกเอาดอกไม้ขึ้นมาเป็นคำกล่าว คนจีนแม้เท่าจีน เมื่อมีโอกาสจะปลูกต้นไม้ดอกไม้
ไว้ดูชมได้ แทนที่จะปลูกพริกมะเขือเอาไว้กิน ก็ยังอดส่ำห้ปลูกเอาไว้ดูเล่น ทั้งนี้ก็
เพราะดอกไม้มี ให้แต่ความชื่นบานเป็นตาเป็นใจ เมื่อมีความรู้สึกอย่างนี้ถ้าต้องการ
จะแสดงความรักบูชาแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ มีผลสร้างเทวดาเป็นต้น ก็นำดอกไม้
ไม้ใบยู่ชาสักการะ ตามคติพราหมณ์ดอกไม้ไม่มกลิ่นหรือมีแต่กลิ่นเหม็นห้ามไม่ให้
ใช้บูชาพระเป็นเจ้า ประเพณีเก่าของไทย เมื่อถึงสงกรานต์วันปีใหม่ ชาวบ้านพากัน
ไปเก็บดอกไม้ที่ในป่า นำมาบูชาพระพุทธรูปที่ในวัด เมื่อทำบุญได้บาตรกลางคราวก็
ต้องถวายดอกไม้ด้วย ที่ถวายไปทั้งดอกไม้ธูปเทียนพร้อมก็มีบางแค้นออกราย หิงซัง
สัมมตว่าเป็นที่สักการะของผญาคายหรือผีเรือนของชาวไทยสงัดนี้ ก็ใช้ดอกไม้

18/04/2565

เป็นเครื่องบูชา หิวเรอซึ่งถือว่าเย็นที่สุดของแม่ย่านางก็ใช้ดอกไม้ออกหรือสวน
 เป็นพวงมาลัย เครื่องสำหรับประดับผมในชั้นเดิมก็ประดับด้วยดอกไม้อีก ซึ่งแสดงว่านับ
 ดอกดอกไม้เป็นของงามของสูง จึงเอาดอกไม้ขึ้นไปไว้บนศีรษะได้ เพราะฉะนั้นมนุษย์
 ใช้ดอกไม้เป็นเครื่องบูชา จะมาจากเหตุที่กล่าวมาข้างต้น และจะเป็นสิ่งที่ใช้เช่น
 เครื่องบูชามาก่อนใช้รูปและเทียน เพราะรูปเทียนเป็นของคึกทำขึ้นภายหลัง ถ้าไม่มี
 รูปเทียนเช่นในบ้านป่าเมืองคอนหรือในประเทศที่ไม่ใช้รูปเทียนเช่นในอินเดียและลังกา
 ซึ่งใช้หม้อกำยานหรือรูปบาตรและตะเกียงตะคันจุดไฟหรือที่ปของเข่า แทนรูปและ
 เทียน

ถ้าในที่สุดจะนำเอาของสองสิ่งนี้ไปบูชาไม่สะดวก เช่นที่บูชาพระสถูปเจดีย์
 เขาก็ใช้ดอกไม้อย่างเดียวเป็นเครื่องบูชา ประเพณีนี้เขาดอกไม้ทำเป็นพวงหรือติดไป
 วางเป็นเครื่องเคารพศพขมาศปักเป็นคคิทำนองเดียวกัน

รูป เป็นคำสันสกฤตและบาลีแปลว่ากลิ่นหอมเครื่องหอม ก็กลิ่นหอมเครื่อง
 หอมย่อมเป็นที่พึงพอใจแก่คนทั่วไป ถ้าเป็นกลิ่นเหม็นคนก็ไม่ชอบ และนี่กว่าตีสาง
 เทวดาก็คงไม่ชอบเช่นเดียวกัน ถ้าเป็นกลิ่นหอม ตีสางเทวดาก็ชอบเหมือนกัน มนุษย์
 จึงหาอบายถวายกลิ่นหอมแก่เทวดาเสียด้วย ท่านจะได้ชอขใจพอใจ กวีจึงจะส่ง
 กลิ่นหอมไปให้ถึงท่านได้นั้นจะทำอย่างไร ในชั้นเดิมคงใช้กองไฟเอาคือ ๆ มาก่อน
 แล้วเอาไม้หอมเครื่องหอมใส่โรยลงไป เพื่อเผาให้ไหม้และให้มีความเป็นกลิ่นกระจาย
 ขึ้นไป ต่อมาจึงรู้จักทำภาชนะใช้สำหรับบรรจุไฟ เช่นตะคันเผารูป เป็นต้น เพราะ
 สะดวกแก่ที่จะยกไปไหนมาไหนง่าย เป็นลักษณะที่ชาวอินเดีย ชาวขิวและ
 ชาวกรีกใช้อยู่ในลัทธิบูชาของเขามาตั้งแต่คคิกค้ายวรีฟ และยังคงใช้กันอยู่ในหมู่
 แขนกหมู่ฝรั่ง มาจนกระทั่งทุกวันนี้ ส่วนรูปเทียนกานไม้เล็ก ๆ อย่างที่เห็นกันอยู่ เป็น
 ของคคิกคขน์ใหม่ออกทางหนึ่งโดยนัยเดียวกัน แต่จะเป็นวิธของชาวตะวันตกก็มีจนเขตน
 มากกว่าชาวตะวันตก เพราะไม่เคยเห็นแขนกเห็นฝรั่งใช้รูปเป็นปรกคค เป็นเครื่องจุด
 บูชา ทั้งคำว่ารูปในภาษาอังกฤษเรียกว่า joss stick ซึ่งแปลว่าไม้หอม สำหรับ
 เจ้าผี (joss เป็นคำโปรตุเกส เพี้ยนจากคำทวะ) หรือ incense stick แปลว่าไม้หอม
 หรือไม้รูป แสดงว่าเห็นคำผสมขึ้นใหม่ คำพ้องอยู่ในคำว่าฝรั่งไม่มีรูปใช้มาแต่เดิม

แม้คำอุปที่เรานำมาใช้เป็นคำของเรา คำเดิมในสันสกฤตและบาลีก็หมายความว่าเพียง
 อายหอมหรือกลิ่นหอมดังกล่าวมาแล้วเท่านั้น ด้วยเหตุนี้หม้อไฟที่ใช้สำหรับเผา
 หอมไม้หอม เขาจึงเรียกว่าอุปยาตร เราได้คำอุปมาใช้เป็นภาษาของเรา แต่เรา
 ใช้รูปไม่อุปหาได้ใช้หม้อเผาอุปไม่ แสดงว่าเราไม่ได้ใช้ไม่อุปมาก่อนจึงไม่มีคำใช้
 ในภาษาเดิมของเรา ถ้าจะได้ไม่อุปมาใช้ก็คงได้มาจากจีน แต่จะได้มาเมื่อไร ก็ต้อง
 ค้นดูจากหนังสือเก่าว่ามีคำอุปในความหมายว่าไม่อุปตั้งแต่เมื่อไร แต่เห็นจะค้นหา
 ย้อนขึ้นไปไม่ได้ไกลนัก เพราะหนังสือของเก่าที่เหลือมามากมายน้อยเต็มที ในศิลา
 จารึกพ่อขุนรามคำแหงก็กล่าวแต่เผาเทียนไม่กล่าวถึงไม่อุปเลย

การจุดไฟให้เกิดเป็นควันหอม เท่ากับสังฆาณที่สัญญาณชนไปถางเมืองฟ้าเมือง
 สวรรค์เพื่อให้เทวดาท่านทราบ เพราะควันอรุณลอยขึ้นไปได้สูงแล้วกระจายหายไปบน
 ฟ้า ซึ่งถือว่าเป็นที่อยู่ของเทวดา เทวดาจึงเมื่อใดกลิ่นหอมแห่งควันอุป ฉิวมากระ
 ทยนาสิกของท่าน ก็รู้ทันทีเลยว่ามิใคร่เขาขยาขอความช่วยเหลือ ในคัมภีร์อุกาอัน
 กล่าวด้วยเรื่องพระประวัติพระเยซู ในหน้าต้นกล่าวว่า พระศาสดาผู้โรหิตของกษัตริย์
 เฮโรดและนางเอลิซาเบท เผาเครื่องหอมบูชาพระเจ้าอิชยาฐานชอยศร พระเจ้าคริสตีให้
 ทูตของพระองค์ลงมาบอกว่า “อย่ากลัวเลย ด้วยคำอิชยาฐานของท่านได้ทรงฟังแล้ว”
 แสดงว่าพระเจ้าทรงทราบ เพราะด้วยการเผาเครื่องหอม เหตุนี้ควันหอมจึงเป็นเครื่อง
 หมายถึงการอ้อนวอนหรือการขอร้องให้ช่วยเหลือ อีกอย่างหนึ่ง ถ้ากล่าวกันตาม
 สมัยก็เป็นการดีในทางอนามัยเพราะสามารถขับหรือกลบกลิ่นเหม็นและไล่ตัวแมลงได้
 ด้วย คงเป็นด้วยเหตุนี้กลางชาติจึงใช้ควันหอมเป็นเครื่องกำจัดมลทินที่ถือว่าเกิดจากผี
 เข้าเจ้าสิ่ง แต่ถ้าจะขับไล่ผีร้ายผีเลวให้ไปเสีย ต้องใช้กลิ่นเหม็น ๆ ชนิดแรง เช่น
 ไยหนาค เปลือกขี้กระทู เต็นขี้คนไก่ เป็นต้น ให้กลิ่นเหม็นมันกลับไปตั้งแต่บ้าน
 เก้าบ้าน แม้แต่ตนเองซึ่งไม่ใช่ผี ก็ทนแทบไม่ไหว

เทียน ก็เห็นจะใช้แทนตะเกียงโคมไฟมานาน การใช้ไฟเป็นแสงสว่างหรือ
 ประทีปในชั้นต้นคงจุดไฟผสมไฟให้สว่าง ภายหลังใช้ขี้กบไม้ที่นำมาผ่นในแว่นไม้สน
 จุดไฟ เพราะถือเอาไปไหนก็ได้ ต่อมาจึงใช้ไม้หรือวัตถุที่ติดไฟง่าย ชูน้ำมันหรือเป็นลำ
 ใช้จุดไฟเรียกว่าไต้ ภายหลังจึงทำเครื่องห่อหุ้มเชื้อไฟ เป็นกระบอกทำด้วยวัตถุต่าง ๆ

กัน ตามคัมแห่งความเจริญของชาติผู้คิดประดิษฐ์ เรียกว่าคอปไฟ ใช้จุดได้ดีกว่าได้ เพราะมีแสงสว่างสม่ำเสมอ ให้ความสะดวกได้ดีกว่าได้ แต่กระนั้นเห็นจะสะดวก และดีกว่าไม่เท่ากันใช้เทียน เพราะใช้เทียนไม่มีควันทำความสกปรกและความรำคาญ และอาจประดิษฐ์ให้เรียบร้อยงดงามตา เช่นเขาขมหรือไขมันมาหล่อให้เป็น รูปต่างๆได้ ตามที่ต้องการ จะตกแต่งประดับให้งดงามอย่างไรก็ง่าย ทั้งเช่นเทียน เข้าพรรษาของชาวจังหวัดต่างๆ ซึ่งแต่งประกวดประชันกัน เมื่อใช้เทียนได้สะดวกและ ทำได้งดงามดังกล่าว เทียนจึงเป็นสิ่งนิยมใช้จุดเป็นเครื่องบูชาในลัทธิศาสนา ต่างๆแทบทั้งนั้น สืบเนื่องประเพณีมาจนบัดนี้ ต่อมาเมื่อรู้จักใช้ โคมใช้ตะเกียงแล้ว ก็ยังใช้จุดเทียนอยู่คงจะเห็นจากธูปยาวแก้วสำหรับปักเทียนจุดเทียนของเก่า เหลือ และแขวนอยู่ในสถานที่ต่างๆ เพิ่งจะเลิกใช้เมื่อไม่สู้ช้านานนานเอง เมื่อรู้จักใช้ไฟ ไฟแล้ว แต่กระนั้นที่ยังทำเป็นรูปเทียนหรือธูปยาวแก้วอย่างจุดเทียนก็มีแสดงว่ายัง อยู่กับเทียน จึงทงเทียนไม่ได้ แม้แต่ขนาดแรงแห่งความสว่างของไฟฟ้า ในทาง วิทยาศาสตร์ก็ยังไม่เห็นว่าแรงดวงเทียนเป็นเครื่องกำหนดขนาด ว่าเท่านั้นเท่านั้นดวงเทียน ในสำนวนภาษาอังกฤษ ถ้าเขาต้องการจะบอกว่าไฟไม่เท่าเสียเขาพูดเป็นสำนวนว่า "มีค่าไม่เท่ากันเทียนเล่มหนึ่ง" ถ้าต้องการจะบอกว่าไฟจางส่วยส่วย ก็พูดว่า "จุดเทียนทงหัวและท้าย" แสดงว่าเทียนมีความสำคัญในสมัยก่อนเพียงไร จึงได้คิด เป็นคำมาในภาษว ติบรูชาของจีนแม้ใช้เทียนเป็นเครื่องจุดบูชา แต่ก็ยังมีฉนวนใส นำน้ำมันใส่จุดไว้ด้วย อย่างนั้นเห็นจะต้องการตามไฟไว้ได้นานๆ ไม่ต้องกังวลคอยคอย เปลี่ยนบ่อยๆ เหมือนใช้จุดด้วยเทียน

คำว่าเทียน รู้ได้แน่นอนว่าไม่ใช่เป็นคำเดิมของไทย เพราะไทยที่อยู่ใกล้กับจีน และญวนใช้คำจีนเรียกเทียน ส่วนที่เรียกเทียนตรงๆก็มีแต่เราคือไทยแห่งประเทศไทยและไทยใหญ่ในภาษาเขมรและมลายูก็ใช้ว่าเทียน ส่วนมอญเป็นน่าน พม่า เป็นพระของคำนั้น เมื่อเทียนเป็นคำนี้ ใช้อยู่ในภาษาต่างๆ ทางโลกแถบนี้ที่เรียกเป็นคำ ใหม่ว่า ฉนวนขี้ของคณะ เทียนจะเป็นคำเดิมในภาษาไร สออบคู้คำสันสกฤตก็ไม่มีใช้ มีใช้ก็แต่คำว่าที่ปี การบูชาของเขาที่ไม่ได้ใช้เทียนใช้แต่ภาชนะอย่างจานหรือถ้วย ใส่น้ำมันใส่จุดอย่างตะคัน คำที่ใกล้เคียงเทียนก็คือเทียนในภาษาจีนดูสถาน ซึ่ง

เพี้ยนไปจากคำที่อยู่ในสันสกฤต แต่อย่างไรก็ดี คำว่าเทียนคงมีอยู่ในภาษาไทยมา
นานจึงได้มีคำอยู่ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงดังกล่าวมาแล้ว

เหตุใดเทียนจึงเป็นสิ่งนิยมใช้จุดเป็นเครื่องบูชา สืบเป็นประเพณีมาจนยคน
ทุกลัทธิศาสนา ธรรมดาจะไม่ใช้จุดเพื่อให้แสงสว่างอย่างเคียว เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น
เปลี่ยนเปลืองเป็นจุดโคมจุดตะเกียงก็ได้ แต่ที่จุดเทียนคงต้องการจะรักษาประเพณี
เดิมไว้ มนุษย์แต่เดิมคงจะรู้สึกว่าการสว่างเป็นเครื่องหมายแห่งความรุ่งเรือง
วัฒนา และเป็นลักษณะของเทวดาหรือพระเจ้าซึ่งไม่อาจมองเห็นองค์ได้ และอีกอย่าง
หนึ่ง ก็ถกกันว่าไฟ สามารถล้างชำระบาปมลทินได้ดังคติเรื่องเวียนเทียนเป็นต้น การ
จุดประทีปใหม่แสงสว่างเป็นเครื่องบูชา จึงกลายเป็นมงคลในทางลัทธิศาสนา เมื่อ
นักถกเมืองสุวรรณคีเข้าใจกันว่าอยู่บนฟ้า และบนนั้นย่อมมีแต่ความสว่างไสวคงาม
อร่ามตา เพราะเมื่อแหงนหน้ามองดูขึ้นไปในเวลากลางวัน ตามปกติจะเห็นความ
สว่างจางระยิบระยับตา เหตุนี้คำว่าเทวะในภาษาสันสกฤต ซึ่งเราเรียกกันว่าเทวดา
จึงแปลว่าผู้ส่องหรือเปล่งแสงอันรุ่งเรือง ถูกสมกนกับทเมษชาวสุวรรณคี รูปพระเจ้าหรือ
เทวดาทที่เขาเขียนให้มีรัศมีพวยพุ่ง เป็นแสงสว่างออกมารอบ ๆ ตัว ก็มีความหมายว่า
เป็นผู้เปล่งแสง เห็นจะไม่ผิด นอกจากนั้นยังมีคำว่าทิวหรือทิพ อันเป็นคำใช้แก่เทวดา
เมืองสุวรรณคี ก็แสดงอยู่ว่าเมืองสุวรรณคีรุ่งเรืองสว่างไสว พราวแพรวไปทั่วแล้ว
ประการ ดังพรรณนาไว้ในวรรณคดีต่าง ๆ ความสว่างไสวในเมืองสุวรรณคีมีดังนี้ทั้ง
เทวดาก็มีแสงพวยพุ่งออกมาจากกายของเทวดาเอง เมื่อรวมความสว่างเข้าด้วยกันทั้ง
หมด เมืองสุวรรณคีเห็นจะสว่างจ้าทีเดียว ถ้าจะมีกลางคืนก็คงเป็นกลางคืนของเมือง
สุวรรณคี ไม่ใช่อย่างกลางคืนของเมืองมนุษย์ เมื่อคิดว่าเทวดาอยู่บนเมืองทิพเมืองรุ่ง
เรืองเช่นนั้น คำว่าเทวดาจึงแปลเป็นอีกอย่างหนึ่งว่า “ผู้อยู่ในที่เล่นส่าย” เหมาเอา
ว่าต้องเสวยแต่ทิพคือความรุ่งเรืองเป็นทิสนุกสหาย ถ้าไม่อยู่อย่างสนุกสหาย อย่าง
เทวดาทำไมจะมีนางฟ้าเทพยดัสรรกัลยาภกันมาก ๆ สำหรับบำเรอเปรมสุขได้เล่า แม้
เทวดาแล้ว ^{18/04/2563} ท่านยังมีอีกท่านยังกล่าวว่า “อจุณราชหสสัปรวิวาร” แปลว่า “ผู้เทพบุตร
มีพันแห่งอัปสรเป็นบริวาร” แปลรักษาศัพท์อย่างนี้ทุกขรมิต แต่ขอแปลใหม่ว่า
เทวดามีนางอัปสรเป็นบริวารหรือเป็นเมียองค์ละพันคน สนุกสหายเหลือเกิน ท่านจึง

เรียกว่า กามาพรสช คือสติของอยู่ในกามซึ่งไม่แสดงบอกว่ามีดี บอกเท่าใด ก็เป็นแต่บอกอยู่เท่านั้น เพราะผู้บอกและผู้รับบอกส่วนมาก กิเลสของแและชบสังทว่าไม่คนอย ก็จะทำอย่างไรไ้เพราะเทวดาเป็นอชราไม่มีแก่ เมื่อไม่มีแก่ความแรงคนของผู้อย่างไม่มีแก่ ก็ต้องมีมากกว่าคนทีแก่แล้วเช่นธรรมดา

เคยอ่านหนังสือฝรั่งเรื่องหนึ่ง กล่าวถึงเรื่องจิตเทียบบูชาพระเจ้า ว่ามีผู้เห็นว่าทำไม่ถูก คำนี้ว่าการจิตประที่ปลวรายบูชาพระเจ้าเป็นคติที่เขาแยกอย่างมาจากลทธินอกศาสนาที่ประหนึ่งว่าพระเจ้าทรงอยู่ในทมค เป็นคหมีนพระเจ้า ถ้าครองให้ถึงดวงประที่แห่งสวรรค์ คือทเรียกว่าทว่าอภิตย ก็จะมีในคิดทว่าพระเจ้าไม่ต้องการให้จิตเทียบถวายบูชาท่าน มีอย่างทีโหนมนุสย์หรือจะยังอาจเอาเทียบเอาประที่ไปจุดถวายพระองค์ซึ่งทรงเป็นผู้ให้กำเนิดแสงสว่างแก่มนุษย์ พวกมีฉลาดที่อยู่นอกศาสนาด่างหาก ที่จิตเทียบบูชาพระเจ้าของเขา เพราะพระเจ้าเหล่านั้นมีกำเนิดมาจากดินเช่นสิ่งมีชีวิต จึงจำเป็นต้องการความสว่าง เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในทมคที่เขากล่าวน กล่าวมาดงพันหารอยดีกว่าแล้ว เป็นคำกล่าวของผู้คลงศาสนาที่ตนนับถือเห็นของคนอื่นแล้วทวรามเหลวไหลหมด มีใ้ร้องไห้คอแตกก็ไม่สำเร็จ เพราะมันคิดต่อฮารมณความรู้สึกของคนทั่วไป เหตุคนมนุษย์ยกคอจิตเทียบบูชาพระเจ้าอยู่ ทงนก็เพราะเป็นความรู้สึกคิดเห็นคคเป็นสันดานมา ว่าแสงสว่างเป็นเครื่องหมายแห่งความรุ่งเรือง ความสว่างรุ่งเรืองก็คคือพระเจ้าและเทวดา ลทธิศาสนาแทบทงนจึงมีการจุดไฟจิตเทียบบูชาสังคภัทสิทททคนนับถือ

รวมความ คอกไม่เน็นสิ่งงาม ฐปเป็นสิ่งหอม เทยนเน็นสิ่งสว่าง ลวนเน็นสิ่งค๗ ทงนตามทมนษยคคเห็น จึงโตมิของ ๓ สิ่งเน็นเครื่องหมายแแสดงให้เห็นด้วยคาเพือบุชาสคภัทสังคภัทสิททและผู้ทคนเคารพนบถ นกว่าเรานำคอกไม้ที่เทียบไปบูชาพระเจ้า ก็คงมาแต่เหตุทกล่าวน และใช้คคคไปจนถึงยุคคคคต่อคคค ซึ่งท่านผู้ใหญกล่าววว่า “ผู้ให้เป็นผู้อยา ผู้รับเป็นผูรับบูชา ผู้ให้คองเน็นผูน้อย ผู้รับคองเน็นผูใหญ่ ด้วยทรวงคุณความดี หรือใหญ่ด้วยศด้วยอายุอะไรก็ตามที แต่ระบุชากนทกวันไปนนพนเผอ จึงคคคเป็นบูชาแต่ในกาลพิเศษ เมื่อผูน้อยเขาหาผู้ใหญ่ด้วยกิจจ้เฉพาะตัวผูน้อยก็มี เช่นจะโกนจากเป็นคน ก็จ้เพราะตัวชนคคคทงนชงผูน้อยคองเขาหาผู้

ใหญ่ ถ้าเป็นกิจของผู้บอกก็เพื่อยบอกกล่าว ถ้าเป็นกิจของผู้ใหญ่ก็เพื่อแสดงความยินดี มีดอกไม้ธูปเทียนเข้าไปด้วย เช่นเครื่องแสดงถึงความเคารพ” เรามีดอกไม้ธูปเทียนไปเผาศพนั้นคือเราไปชมศพเป็นโอกาสกรรม ซึ่งเท่ากับเป็นการบูชาให้เกียรติยศแก่ผู้ตาย (และทรงพระเป็นทวยในทางปฏิบัติ) ทำให้เราไปเผาศพไม่ คุยเรื่องอิเหนาตอนงานเมรุเมืองหมื่นหยาดึกก็เห็น การเผาเป็นอีกตอนหนึ่งแต่เราเอาไปรวมกันทำเป็นอย่างว่า ก็คิดถึงความหอมของธูปและความงามของดอกไม้เทียนธูปก็ไม่หอมเพราะเอาขลุ่ยไม้เลวๆ มาทำ ไม่ใช่ทำจากไม้หอมเนื้อไม้ เทียนขลุ่ยก็ไม่ใช่ว่าเป็นขลุ่ยทองหมด มีของอื่นเจือปนไปด้วย ดอกไม้ก็เหมือนกัน ถึงเป็นดอกไม้แห้งเล็บดอกไม้จริง ก็ไม่ใช่ทำจากไม้หอม ไม้จันทร์ กลายเป็นทำเทียม ใช้ทำด้วยไม้ฉำฉาหรือไม้ชะโรก็ไม้ทรายที่มีสีขาวๆ เหลืองๆ เหมือนไม้จันทร์ ซ้ำทำล้นๆ ไม่มีงามลักษณะเดียว เกือบไม่ทราบว่าดอกไม้เผาศพก็เคยเห็น นักเขียนเรื่องทางเศรษฐกิจชนิดที่ทองการถูกรวาคาเข้าว่า ของที่โตมาจึงต้องเป็นของอย่างนั้น นักสงสัยว่าสติปัญญาของมนุษย์เห็นจะเดินเป็นเส้นคู่ขนานกันไป มีสูงก็มีต่ำ มีกก็มีเลว ไปกันเป็นคู่ๆ แยกกันไม่ได้ สูงขึ้นเท่าใดก็ต่ำลงได้เท่านั้น ฉะนั้นแล.

